

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**UÇAK İŞLETMECİLİĞİ'NDE
FİNANSAL KİRALAMA**

Yüksek Lisans Tezi

Elif TAŞKIRAN

0950Y74206

İstanbul, 2012

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**UÇAK İŞLETMECİLİĞİ'NDE
FİNANSAL KİRALAMA**

Yüksek Lisans Tezi

Elif TAŞKIRAN

0950Y74206

Danışman: Doç. Dr. Esin OKAY

İstanbul, 2012

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi Elif TAŞKIRAN'ın "Uçak İşletmeciliği'nde Finansal Kiralama" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunmuştur.

Adı- Soyadı

İmza

Tez Danışmanı :

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖZET

Finansal kiralama, herhangi bir varlığın mülkiyetini almadan, sadece kullanım hakkının belirli bir süre devir alınmasına imkan veren bir finansman tekniği olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşıldığı gibi finansal kiralamanın amacı; söz konusu varlığın mülkiyetine sahip olmadan, sadece kullanım hakkını elde etmektir. Böylelikle işletmenin ihtiyaç duyduğu varlık düşük bir bedelle daha doğrusu uygun ekonomik şartlarda elde edilmiş olacaktır. Uçak işletmeleri için en önemli varlık uçaktır. Hal böyle olunca çok pahalı olan bu taşıtları temin etmek için en uygun finans kaynağı, finansal kiralama olarak karşımıza çıkmaktadır. Konumuzda, uçak işletmelerinin bakış açısından finansal kiralama tekniği ele alınmış, uçakların finansal kiralama ile temin edilmesi durumunda karşılaşılan mevzuat ve de finansal kiralama adım adım hangi yoldan gidildiği anlatılmıştır.

ABSTRACT

Financial leasing can be defined as a financial method, which enables the firm to take over only the usage rights of the asset for a specific period, without acquiring the ownership of the asset. As it can be understood from its definition, the purpose of financial leasing is to obtain the usage rights, without having the ownership of the asset. In this way, the asset needed by the business can be obtained at a lower cost, rather at proper economical conditions. The most important asset of an aircraft operator is an aircraft. The best proper financial source to obtain these expensive vehicles is financial leasing. In our case, financial leasing method is discussed from aircraft operators' point of view and the regulations and the steps to follow is explained thoroughly when an aircraft is obtained through financial lease.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
Özet (Abstract).....	iii
Kısaltmalar.....	ix
GİRİŞ	1
1. FİNANSAL KİRALAMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	2
1.1. Finansal Kiralama'nın Tarihsel Gelişimi.....	2
1.2. Finansal Kiralama (Finance Leasing) Tanımı.....	3
1.3. Finansal Kiralama'nın Özellikleri.....	4
1.4. Finansal Kiralama'nın Amacı.....	6
1.5. Konusu Uçak Olan Finansal Kiralama Sözleşmesi.....	6
1.5.1. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin Hukuki Yapısı.....	7
1.5.2. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin Şekli ve Tescili.....	8
1.5.3. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin Bedeli.....	10
1.5.4. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin Süresi.....	11
1.6. Finansal Kiralama'nın Tarafları.....	13
1.6.1. Finansal Kiralama Şirketi (Lessor).....	13
1.6.2. Satıcı (Supplier).....	13
1.6.3. Kiracı (Lessee).....	14
2. ULUSLAR ARASI KURULUŞLARA GÖRE FİNANSAL KİRALAMA	15
2.1. Avrupa Finansal Kiralama Birliğine Göre Finansal Kiralama.....	15
2.2. İngiliz Muhasebe Standartları Komitesi'ne Göre Finansal Kiralama.....	15
2.3. Amerikan Federal Muhasebe Standart Kurulu'na Göre Finansal Kiralama.....	16
3. TÜRK VERGİ MEVZUATI'NA GÖRE UÇAĞIN FİNANSAL KİRALAMA ARACILIĞIYLA TEMİN EDİLMESİ	18
3.1. T. M. S.'na Göre Finansal Kiralama.....	19
3.2. 3226 sayılı F.K.K.'na Göre Finansal Kiralama.....	20
3.2.1. Teşvik Uygulamalarına Yönelik Hükümler.....	22
3.2.2. Gümrüğe Dair Hükümler.....	23
3.2.3. Vergi, Resim ve Harçlara İlişkin Hükümler.....	24
3.3. 213 Sayılı V.U.K.'na Göre Finansal Kiralama.....	24
3.4. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na Göre Finansal Kiralama.....	27
3.4.1. Kira Ödemeleri Üzerinden Vergi Kesintisi (Stopaj).....	28

3.4.2. Yatırım Katkı Tutarı İndirimi Uygulaması.....	28
3.4.2.1. Finansal Kiralama ve Yatırım Yatırım Katkı Tutarı İndirimi.....	29
3.4.2.2. Finansal Kiralama, Yatırım Katkı Tutarı İndirimi ve Teşvik Belgesi.....	29
3.4.2.3. Finansal Kiralama ve Yatırım Katkı İndiriminde Özellikli Durumlar....	30
3.4.2.3.1. Yatırım Katkı İndiriminin Başlama Tarihi.....	30
3.4.2.3.2. Devir, Birleşme ve Nev'i Değişikliği Durumunda Yatırım Katkı İndirimi.....	32
3.4.2.3.3. Yatırım Katkı Tutarı İndiriminin Uygulanma Sırası.....	35
3.4.2.3.4. Kiracıların Özel Maliyet Harcamaları ve Yatırım Katkı İndirimi.....	36
3.4.2.3.5. Kazancın Yetersizliği Durumunda Yatırım Katkı İndirimi.....	38
3.4.2.3.6. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin İhlali ve Yatırım Katkı İndirimi.....	38
3.4.2.3.7. Kredi Faizi ve Kur Farkının Yatırım Katkı İndirimi Karşısındaki Durum.....	39
3.5. 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ve Finansal Kiralama.....	42
3.5.1. Finansal Kiralama ve Örtülü Sermaye Dağıtımı.....	44
3.5.2. Finansal Kiralama ve Yurtdışından Sağlanan Kurum Kazançları.....	44
3.6. 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu ve Finansal Kiralama.....	47
3.7. 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu ve Finansal Kiralama.....	49

4. TÜRKİYE'DE KONUSU UÇAK OLAN FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDE DEĞERLEME ve AMORTİSMAN.....

50

4.1. Kiralayana İlişkin Hükümler.....	50
4.1.1. Kira Ödemelerinin Aktifleştirilmesi.....	50
4.1.2. İktisadi Kıymetin Değerlemesi.....	50
4.1.3. Gelecek Dönemlere Ait Faiz Gelirleri.....	51
4.1.4. Aktifleştirilecek İktisadi Kıymetin Reeskonta Tabi Olmaması.....	51
4.1.5. Kur Farkları ve Faiz Giderleri.....	52
4.1.6. Aktifleştirmede Rayiç Bedel Uygulaması.....	52
4.2. Kiracıya İlişkin Hükümler.....	52
4.2.1. Değerleme Tutarının Saptanması.....	52
4.2.2. Amortisman Uygulaması.....	53
4.2.3. Anapara, Faiz Giderleri ve Kur Farkı.....	55
4.2.4. Reeskont Uygulanmaması.....	56
4.2.5. Yurtdışına Ödenen Kira Gelirleri Üzerinden Yapılacak Vergi Kesintisi (Stopaj).....	56

5. TÜRKİYE'DE FİNANSAL KİRALAMA YÖNTEMLERİ ve FİNANSAL KİRALAMA'NIN AVANTAJLARI / DEZ AVANTAJLARI.....	59
5.1. Yurtiçi Finansal Kiralama.....	59
5.1.1. İthalatsız Yurt İçi Kiralama.....	59
5.1.2. İthalatlı Yurt İçi Kiralama.....	60
5.2. Uluslararası Kiralama (Cross – Border Leasing).....	61
5.2.1. Gümrük Muafiyetli Uluslar Arası Kiralama.....	62
5.2.2. Gümrük Muafiyetsiz Uluslar Arası Kiralama.....	63
5.3. Adi Kiralama ile Uçak Temini.....	64
5.3.1. Adi Kiralama ile Finansal Kiralama Arasındaki Fark.....	65
5.4. Konusu Uçak Olan Finansal Kiralama'nın Avantajları.....	66
5.5. Konusu Uçak Olan Finansal Kiralama'nın Dez Avantajları.....	66
6. FİNANSAL KİRALAMAYA KONU UÇAĞIN MÜLKİYET, DEVİR, SİGORTA İŞLEMLERİ.....	68
6.1. Finansal Kiralamaya Konu Uçağın Mülkiyeti.....	68
6.2. Finansal Kiralamaya Konu Uçağın Devri.....	69
6.3. Finansal Kiralamaya Konu Uçağın Sigortası.....	70
7. KONUSU UÇAK OLAN FİNANSAL KİRALAMA'NIN YOL HARİTASI.....	71
7.1. Kiracı (Uçak İşletmesi) Açısından.....	71
7.1.1. Kiracının Tedarikçi Şirketten Görüşme Talebi.....	73
7.1.2. Tedarikçi ile Kiracının Görüşme Yapması.....	73
7.1.3. Kiralama Konusu Uçağın, Kiracı Tarafından Seçilmesi.....	73
7.1.4. Tedarikçiden Teklif Alınması.....	73
7.1.5. Tedarikçi firma ile kiracı arasında satın alma (purchase agreement) sözleşmesi yapılması.....	74
7.1.6. Tedarikçi Firma Talep Ediyorsa, Kendisine Teminat Mektubu Verilmesi.....	74
7.1.7. Finansal Kiralama Şirketi ile Görüşme Talebi.....	74
7.1.8. Finansal Kiralama Şirketi ile Görüşme Yapılması.....	74
7.1.9. Finansal Kiralama Şirketinin Teklif Vermesi.....	75
7.1.10. Tedarikçi Firmadan Proforma Fatura Alınması.....	75
7.1.11. Finansal Kiralama Sözleşmesinin İmzalanması.....	75
7.1.12. Finansal Kiralama'nın Başlangıç Zamanı.....	76
7.1.13. Yönetim ücretinin kiracıdan tahsil edilmesi.....	76
7.1.13.1. Exposure Fee (Teminat Ücreti).....	77
7.1.13.2. Arrangement Fee Exposure Fee (Düzenleme Ücreti).....	78
7.1.13.3. Underwriting Fee (Teknik Ücret / Kreditor Ajans Bedeli).....	78
7.1.13.4. Legal Fee (Hukuk Ücreti).....	78

7.1.13.5. Agency Fee / Security Trustee Fee (Aracı Ücreti / Yeddiemin Ücreti).....	79
7.1.13.6. Process Agent Fee (Süreci Yönlendirme Ücreti).....	79
7.1.13.7. SPC Fee (Danışmanlık Ücreti).....	79
7.1.13.8. Management Fee (İdari Ücret).....	80
7.1.14. Tedarikçi Firmaya Ön Ödemelerin Gerçekleştirilmesi.....	80
7.1.15. Uçağın Kiracıya Teslim Edilmesi.....	81
7.1.16. Uçağın Sigorta Ettirilmesi.....	81
7.1.17. Uçağın Sigorta Bedelinin Kiracıdan Tahsil Edilmesi.....	81
7.1.18. Uçak Teslimatının Gerçekleşmesiyle Başlayan Finansal kiralama ödemeleri.....	82
7.1.19. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin Bitiminde Uçak Mülkiyetinin Kiracıya Devri.....	82
7.1.20. Kiralama Süresi.....	83
7.1.21. Teminatların Çözülmesi.....	83
7.2. Kiralayan (Finansal Kiralama Şirketi) Açısından.....	84
7.2.1. Yatırımcının Görüşme Talebi.....	85
7.2.2. Yatırımcı ile Görüşme Yapılması.....	85
7.2.3. Yatırımcıya Teklif Verilmesi.....	85
7.2.4. Yatırımcıdan Başvuru Formu Alınması.....	86
7.2.5. Yatırımcının Mali Kalemlerinin Analiz Edilmesi.....	87
7.2.6. Yatırımcının kredisinin onaylanması.....	87
7.2.7. Tedarikçi Tarafından Finansal Kiralama Şirketi Adına Düzenlenen Proforma Faturanın Temini.....	87
7.2.8. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin İmzalanması.....	88
7.2.9. Yatırımcıdan Teminat Alınması.....	88
7.2.10. Finansal Kiralama'nın Başlangıç Zamanı.....	88
7.2.11. Yatırımcıdan Yönetim Ücreti Alınması.....	89
7.2.11.1. Exposure Fee (Teminat Ücreti).....	90
7.2.11.2. Arrangement Fee Exposure Fee (Düzenleme Ücreti).....	90
7.2.11.3. Underwriting Fee (Teknik Ücret / Kreditor Ajans Bedeli).....	91
7.2.11.4. Legal Fee (Hukuk Ücreti).....	91
7.2.11.5. Agency Fee / Security Trustee Fee (Aracı Ücreti / Yeddiemin Ücreti).....	91
7.2.11.6. Process Agent Fee (Süreci Yönlendirme Ücreti).....	92
7.2.11.7. SPC Fee (Danışmanlık Ücreti).....	92
7.2.11.8. Management Fee (İdari Ücret).....	92
7.2.12. Uçağın Teslimatıyla Başlayan İşlemlerin Gerçekleştirilmesi.....	93
7.2.12.1. Uçağın Sigorta Ettirilmesi.....	93
7.2.12.2. Yatırımcıdan Kira Bedellerinin Tahsilatı.....	93
7.2.12.3. Sözleşme Sonunda Uçağın Kiracıdan Teslim Alınması.....	93
7.2.12.4. Sözleşme Sonunda Uçağın Mülkiyetinin Kiracıya Verilmesi.....	94

SONUÇ	94
KAYNAKÇA	95

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
BDDK	: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
C.	: Cilt
FKK	: Finansal Kiralama Kanunu
KDV	: Katma Değer Vergisi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TL	: Türk Lirası
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Gün geçtikçe, teknoloji hızla geliyor, ekonomi geliyor, hayat geliyor. Bütün değişimler peşinden yenilerini getirir misali yapılan en ufak bir farklılık, zincirleme her alanda yeni düzenlemelerin yapılmasını gerektiriyor. Her şeyin değişmesiyle birlikte global hayatta da ekonomik gelişmeler yerini alıyor.

Hepimizin bildiği gibi eski çağlarda nasıl bir atın ulaşım alanında vazgeçilmez önemi varsa, çağımızda da uçakların önemli bir yeri vardır. Çok pahalı maliyetlerle elde edilen uçakların fiyatları, tek seferde ödenemeyecek kadar yüksek olduklarından alternatif ekonomik yöntemlerle finanse edilmeye çalışılmaktadır. Günümüzde uçak alımlarıyla ilgili olarak seçilen en uygun finansman yöntemi, finansal kiralama'dır.

Finansal kiralama'yı kısaca, herhangi bir varlığın mülkiyetini almadan, sadece kullanım hakkının belirli bir süre devralınmasına imkan veren bir finansman tekniği olarak tanımlayabiliriz.

Bu çalışmada da finansal kiralamanın tarihsel gelişimine değinip yola çıkılarak, finansal kiralama yöntemiyle uçak alan, ülkemizdeki uçak işletmelerinin tabi tutulduğu yasal mevzuat ele alınmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde; finansal kiralamanın tarihsel gelişimi, anlamları, özellikleri ve finansal kiralama sözleşmesine ilişkin olarak genel açıklamalar yer almaktadır.

İkinci bölümde de; Dünya bazındaki finansal kiralama türleri olarak Avrupa, İngiltere ve Amerika'da uygulanan finansal kiralama hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde; Türk Vergi Mevzuatı'na yer verilerek, Türk Kanunları'nın finansal kiralama hususundaki açıklamaları değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde; Finansal kiralama ile alınan uçağın Türkiye’de yer alan kiralayan ve kiracı açısından değerlendirme, amortisman yöntemlerine değinilmiştir.

Beşinci bölümde; Ülkemizdeki finansal kiralama yöntemleri anlatılmış bununla birlikte finansal kiralama ile çoğu zaman karıştırılan adi kiralama açıklanmıştır. Adi kiralama ile finansal kiralama arasındaki farklar da bu bölümde belirtilmiştir. Bu açıklamalardan sonra bölümün sonunda finansal kiralamanın avantaj ve dez avantajları yer almaktadır.

Altıncı bölümde; Finansal kiralamaya konu uçağın mülkiyet, devir ve sigortası hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

Yedinci bölümde; tezin ana teması olarak, konusu uçak olan finansal kiralamanın adım adım aşamaları kiracı ve kiralayan açısından ayrı ayrı ele alınarak açıklanmıştır.

1. KİRALAMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Finansal Kiralama'nın Tarihsel Gelişimi

Herşeyin bir mazisi vardır. Ateşin bulunmasından tutun, yer çekiminin keşfedilmesine kadar tarihteki tüm keşiflerin temeli, insanın ihtiyaç duyduğu gereksinimi temin etmek adına attığı adımlar sonucu ortaya çıkmıştır.

Son yıllarda moda isim haline gelen leasing, esasında zenginliğin bir mala sahip olmakta yattığına ilişkin geleneksel ve köklü düşüncenin, günümüz ekonomik anlayışına uygun olarak zayıflaması sonucunda ortaya çıkmıştır. Öyle ki, insanlar tarihin ilk dönemlerinden beri varlıklarını sürdürebilmek için kimi nesnelere edinmek suretiyle güçlü olmak gereğini duymuşlardır. Böylece mülkiyetin zenginliğe, zenginliğin de güce yol açtığına inanmışlar, bunun sonucunda tüm çabalarını daha fazla nesneye sahip olarak, daha zengin olmaya yöneltmişlerdir. Ancak günümüzde verimliliğin, yani üretim yoluyla kâr elde etmenin temel alınması, zenginliğin zorunlu olarak mülkiyete bağımlı olduğu düşüncesinin giderek değerini yitirmesine yol açmıştır.¹

Ünlü düşünür Aristo'nun deyişiyle "zenginlik bir şeye sahip olmaktan çok onu kullanmakta yatar" ifadesi çağımızda "bir malın mülkiyeti değil, fakat kullanımı verim getirir" ilkesi biçiminde uygulama alanı bulmuştur.²

Finansal kiralamanın ilk izlerine çok eski çağlarda rastlayabiliriz. M.Ö. 350 yılında Aristoteles, zenginliğin mülkiyet hakkından ziyade, bu hakkın kullanılmasından kaynaklandığını işaret etmiştir. Bazı yazarlar daha da geriye giderek, finansal kiralamanın tarihçesinin M.Ö. 2000 yıllarına dayandığını ileri sürerek, Sümerlerin tarım aletlerini kiralama

¹ İlhami Söyler, **Mali Teşvik Uyg. Açısından Finansal Kiralama**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2007, s.21

² Erden Kuntalp, **Finansal Kiralama Kanunu'na Göre Kiralama (Leasing), Tanımı ve Hükümleri**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Sayı:144, Ankara, 1987, s.7

yoluna gittiklerini kanıtlamaya çalışmışlardır. Roma İmparatorluğunda Justinyen'in "Kurumlar" adlı kitap dizisinin üçüncü kitabında kiralamaya ilişkin ayrıntılı düzenlemelerin yapıldığı, aynı kitapta işletme hakkı ve finansal kiralama ayrımının yer aldığı bilinmektedir. Tarihi belgelerden 10. yüzyılda Fenikelilerin gemileri ve çiftlik topraklarını finansal kiralamaya konu ettikleri ve bundan yüzyıllar sonra ise Venediklilerin 1. yüzyılda temini çok pahalı olan gemi demirlerini ticari gemi sahiplerine kiraladıkları görülmektedir.³

Günümüzün en çarpıcı finansman yöntemlerinden birisi haline gelen leasing kavramının geçmişinin Sümerler'e kadar uzandığı bilinmekle beraber, yine Fenikeliler zamanında gemiler ve çiftlik toprakları kiralamaya konu ediliyordu. Orta Çağ'da ise köylüler feodal beyin toprağını kiralayıp üründen pay vererek kiralarını ödüyorlardı. Ancak, bu uygulamalar bugünkü anlamda modern uygulamalar değildi. Leasing uygulamaları modern anlamda ilk defa 1930'lu yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır. Büyük ekonomik bunalımın ortaya çıkardığı finansman sıkıntısını atlatmak amacıyla başlatılan bu yöntem, daha sonraki yıllarda teknolojik gelişmelerin izlenmesi amacıyla başvurulmuştur.⁴

1.2. Finansal Kiralama Tanımı

Leasing uygulamalarının bir uzantısı olarak meydana gelmiş bulunan finansal kiralama kavramını tanımlamadan önce leasing kavramını bilmek gerekmektedir.

Leasing İngilizce kökenli "lease" sözcüğünden türemiş bir kavramdır. Lease sözcüğü, lügatlarda kiralama, kiraya verme, kira kontratı gibi anlamlar taşımaktadır. Leasing dilimizde; teçhizat kiralama kredisi, uzun vadeli kiralama, teçhizat kiralaması ve finansal kiralama gibi deyimlerle de ifade edilmektedir.⁵

³ Mahmut Sütçü, **Finansal Kiralama Mevzuatı**, Hesap Uzm. Kurulu Yeterlilik Etüdü, İstanbul, 1994, s.7

⁴ Söyler, **a.g.e.**, s. 21.

⁵ **a.g.e.**, s. 22.

Leasing sözcüğü ile ifade edilebilecek olan genel anlamları birkaç şekilde sıralayabiliriz:

- Leasing, karşılığı kira ile ödenmek üzere belirlenmiş bir zaman için bir arazinin, bir binanın veya binanın belirli bir bölümünün kiralayan (lessor) tarafından kiracıya (lessee) temlik edilmesidir. Bu tanım sadece arazi ve binaları kapsadığı için dar bir tanımlama olup, günümüzdeki uygulamaları yansıtmaktan uzaktır.⁶

- Leasing, yatırımcının ihtiyaç duyduğu makine ve ekipmanın tümünün veya bir bölümünün bir kiralama kuruluşunca piyasadan satın alınarak yatırımcıya kiralanmasıdır.⁷

- Finansal kiralama en sade şekliyle; herhangi bir varlığın mülkiyetini almadan, sadece kullanım hakkının belirli bir süre devralınmasına imkan veren bir finansman tekniği olarak tanımlayabiliriz. Ancak finansal kiralamanın esaslarını ortaya koyan tanım; “Finansal kiralama (leasing), yatırımcıların gereksinim duydukları yatırım mallarını kendi olanaklarıyla veya kredi yoluyla temin edilen fonları kullanarak satın almak yerine, ihtiyaç duyulan bu varlıkları finansal kiralama şirketlerine aldırarak, Finansal kiralama şirketinin aldığı bu malları özel bir sözleşmeyle ihtiyaç sahiplerine devrettiği bir yöntemdir” şeklinde yapabiliriz.⁸

1.3. Finansal Kiralama'nın Özellikleri

Bir leasing türü olarak finansal kiralamanın kendine özgü bir takım özellikleri bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:⁹

⁶ Nalan Erkarakaş, **Türk ve Dünya Mevzuatında Leasing**, Yayınlanmamış Çoğaltma, Ankara, 1987, s.2

⁷ Ana Britannica, **Genel Kültür Ansiklopedisi**, C.8, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1988, s.589

⁸ Ali Tuğlu&Özkan Atilla, **Finansal Kiralama Kanunu ve Vergi Kanunlarına Göre Finansal Kiralama İşlemleri**, 2. Baskı, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2007, s.20

⁹ Güven Karakoç, “Finansal Kiralama (Leasing) Şirketlerinin Özellikleri ve 4842 sayılı Kanun Çerçevesinde Vergisel Boyutları”, **Vergi Raporu Dergisi**, S.65, Haziran-Temmuz, 2003, s.77.

- Finansal kiralamada mal (veya teçhizat) satın alındıktan sonra teslim giderleri genellikle kiracı tarafından ödenmekte ve ilke olarak teslimle birlikte ortaya çıkabilecek hasar da kiracıya ait olmaktadır.
- Kiracı, mal teslim alındıktan sonra leasing şirketinin temsilcisi sıfatıyla, kendi hesabına kiralanan teçhizatı muayene ettirmekle yükümlüdür.
- Kiralanan varlığın montajını, işletilmesini, muhafaza ve bakımını kiracı üstlenmektedir.
- Kiracı kiralanan teçhizatın uygun olmayan koşullarda ve amaca aykırı olarak kullanılması halinde ortaya çıkacak zararı karşılamak durumundadır.
- Kiracının, kiralanan teçhizatı başkasına devretmesi veya kiralaması ancak finansal kiralama şirketinin izni ile mümkündür.
- Kiralanan teçhizatı yapmayı düşündüğü herhangi bir değişiklik için leasing şirketinin iznini almak zorundadır.
- Finansal kiralama şirketi tarafından tayin edilecek bir üçüncü kişi, kiracının onayı olmadan kiralama süresi boyunca dilediği zaman, teçhizatın yerleştirilmesi, kullanılması ve bakımı ile ilgili olarak kontrolde bulunulabilmektedir.
- Kiracı, kiralanan teçhizatı kullanmasa bile kirayı ödemekle yükümlüdür.
- Finansal kiralama sözleşmesinde leasing şirketi üzerine kiralama konusu olan mal ile ilgili olarak doğan vergi, resim ve harçlar bu şirket tarafından ödenmektedir.

Görüldüğü gibi finansal kiralamada uçağın teslimatıyla birlikte bütün sorumluluk kiracının üzerine geçmektedir. Fiilen uçak, her ne kadar kiralayan firmanın üzerinde gözüksede, yükümlülükler kiracının üzerinde yoğunlaşmaktadır. Finansal kiralama sözleşmesi sonunda, sözleşme şartlarına bağlı kalmak şartıyla isteğe bağlı olarak uçak mülkiyeti, değerinin altında bir bedelle kiracıya devredilebilmektedir. Buradan bir kez

daha finansal kiralamanın aslında sadece deyimsel olarak kiralama ismine nail olduğu anlaşılmalıdır.

1.4. Finansal Kiralama'nın Amacı

Uçak işletmelerinin finansal kiralamayla sağlamak istedikleri, uzun vadeli ödeme planı ile uçak temin ederek, ekonomik açıdan rahat hareket edebilmektir. Sonuç olarak finansal kiralama yolu ile temin edilecek olan her uçak teslim alındıkları tarihten itibaren faal olarak kullanılacağından, kendi kira tutarlarını karşılayabilecektir. Böylelikle maliyetini çıkarmasının yanında hem kar getirisi sağlanacak hem de sözleşme sonunda uçak mülkiyeti işletmeye ait olacaktır.

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 1. maddesinde; "bu Kanun'un amacı, finansman sağlamaya yönelik finansal kiralamayı düzenlemektir" denilmektedir. Maddede geçen "finansman sağlamaya yönelik" ifadesinden bu müessesenin esas itibariyle işletmelere yönelik olduğu sonucuna ulaşılabilir. Zira finansman kavramı işletmecilik biliminde ekonomik mal ve hizmet üreten firmalar için kullanılmaktadır. Bir tüketici açısından, bu kavram kullanılmamaktadır. Bu açıklamaların bir sonucu olarak, finansal kiralama müessesesinin, yatırıma ve üretime yönelik olarak düşünüldüğü sonucuna varılabilir. Esasen tüketime yönelik kiralama, zaten Borçlar Kanunu'nda yer alan adi hasılat kirası hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir.¹⁰

1.5. Konusu Uçak Olan Finansal Kiralama Sözleşmesi

Konusu uçak olan finansal kiralama sözleşmelerinde, sözleşmenin zorunlu unsuru olmadığı halde pek değişmeyen en dikkat çekici unsur, tedarikçi firmanın Boeing ya da Airbus firması oluşudur.

¹⁰ Söyler, a.g.e., s. 51.

Finansal kiralama sözleşmesi, Finansal Kiralama Kanunu'nun 4. maddesinde şöyle tanımlanmıştır; "Sözleşme, kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir."¹¹

1.5.1. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin Hukuki Yapısı

Finansal kiralama sözleşmesi kira, satım, kullanım gibi bir çok unsuru içerdiğinden karma bir nitelik taşımaktadır. Bu çerçevede finansal kiralama sözleşmesi, mülkiyetin devrini esas alan bir satım sözleşmesi olmadığı gibi, sadece kullandırma gayesi güden kira sözleşmesi de değildir. Finansal kiralama sözleşmeleri, kendine özgü bir yapıya sahiptirler.¹²

Finansal kiralama sözleşmesinin hukuki yapısı ile ilgili temel sorun, işlemin teminat fonksiyonundan kaynaklanmaktadır. Malın mülkiyetinin kullanma süresi boyunca finansal kiralama şirketinde kalması teminat amacına yöneliktir.¹³

Finansal kiralama, kiraya verenin kiralanan mala ait tüm risk ve çıkarlarını tıpkı mal sahibiymişçesine kiracıya devrettiği bir kiralama biçimidir. Finansal kiralama, sıradan bir kira anlaşması olmayıp, kendine özgü nitelik ve koşulları olan bir sözleşme biçimidir. Kira sözleşmesinin yukarıda verilen tanıma uyabilmesi için, aşağıdaki koşullardan en az birini taşıması gerekir:¹⁴

- Kira sözleşmesi sonunda, malın sahipliğinin kiracıya geçeceği kararlaştırılmalıdır,
- Kira sözleşmesinde, kiracının malı uygun bir fiyattan satın alabileceği ilkesi benimsenmelidir,

¹¹ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 09.09.2011)

¹² a.g.e., s. 56.

¹³ a.g.e., s. 57.

¹⁴ <http://www.ahmeterol.com.tr/makaleler/LEASING1.pdf> (Erişim: 09.09.2011)

- Kira sözleşmesinin süresi, malın ekonomik ömrünün en azından %75'ini karşılayacak biçimde düzenlenmelidir,

- Kira sözleşmesi süresince ödenecek kiralalar toplamının net bugünkü değeri, malın maliyetine eşit olmalı ya da maliyetinin %90'ını karşılamalıdır.

1.5.2. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin Şekli ve Tescili

Finansal kiralama sözleşmesi, kiralayanın kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir.¹⁵

Uçaklar, 2920 sayılı Türk Sivil Türk Havacılık Kanunu 65. maddeye göre taşınır mal hükmündedirler.¹⁶

Bu kapsamda değerlendirildikleri için de ayrıca Finansal Kiralama Kanunu'nda düzenlenilmesine gerek duyulmadığı görülmektedir.

Uçaklar taşınır mal hükmünde değerlendirildiği için, uçak mülkiyet devrinin söz konusu olduğu durumlarda da aynı hüküm (uçakların taşınır mal sayılması) geçerli olacaktır. Fakat yeni hak sahibinin haklarının korunabilmesi adına, yeni tescil esnasında şerh koyulmalıdır. Eğer şerh düşülmezse yapılan işlemin geçersiz olması söz konusudur.

¹⁵ M. Vefa Toroslu, **Leasing İşlemleri ve Muhasebesi**, Beta Basım, İstanbul, 1999, s.27

¹⁶ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/645.html> (Erişim 22.09.2011)

2920 sayılı Türk Sivil Türk Havacılık Kanunu'nun 119. maddesine göre; Kira sözleşmesinin üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için uçak siciline şerh verilmesi gereklidir.¹⁷

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun (FKK) 8.maddesinin ikinci fıkrasında; "Tescil veya şerh'ten sonra, üçüncü kişilerin finansal kiralama konusu mal üzerindeki aynı hak iktisapları kiralayana karşı ileri sürülemez" denilmektedir.¹⁸

Yine 3226 Sayılı FKK'nun 8. maddesine göre; Sözleşme düzenleme şeklinde noterlikçe yapılır. Taşınır mala dair sözleşme, kiracının ikametgahı noterliğinde özel sicile tescil edilir. Taşınmaz mala dair sözleşme ise taşınmazın bulunduğu tapu kütüğünün beyanlar hanesine, gemilere dair sözleşmeler ise gemi siciline şerh edilir.¹⁹

Finansal Kiralama Kanunu'nda gemilerle ilgili sözleşme tescili ifadelerine yer verildiği, uçaklara ilişkin sözleşme tesciline yer verilmediği için, finansal kiralama konusu uçak sözleşmelerinin tescilinde de gemilere benzer bir tescil işleminin gerçekleştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu 30. maddesine göre; finansal kiralama sözleşmesi, her türlü vergi, resim ve harçtan müstesnadır.²⁰

Bu ifadeden de anlaşıldığı üzere, finansal kiralamaya konu olan bütün işlemlerde vergisel avantaj olduğu açıktır.

Fakat havacılık sektöründe faaliyet tipi uçak kiralama işlemlerinin yaygın olarak yapılıyor olması ve halihazırda 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 8. maddesi kapsamında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nca tescili müteakip bu kiralamaların finansal kiralama olarak değerlendirilmesi nedeni ile, ülkemiz havayolu

¹⁷ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/645.html> (Erişim 22.09.2011)

¹⁸ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 22.09.2011)

¹⁹ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 09.09.2011)

²⁰ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 09.09.2011)

şirketlerinin diğer ülkelerden yapmakta oldukları faaliyet tipi uçak kiralamalarında genel olarak standart olan bu kiralama sözleşmeleri vergi yükünü tamamıyla kiracıya yüklediğinden yerli havayolu şirketlerinin ağır vergi yükleriyle (kurumlar vergisi stopajı gibi) karşılaşarak uluslararası rekabet güçlerini kaybetmektedirler.

Uçak sicili, Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü çatısı altında bulunmaktadır.

1.5.3. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin Bedeli

Uçakların konu olduğu finansal kiralama sözleşmelerinde bedeller çok yüksek olmaktadır. Bu sebeple kanunlarda yer alan söz konusu kiralama tutarlarına ilişkin bedellerin takip edilmesine hiç gerek duyulmamaktadır.

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu "kiralama bedeli" başlıklı 6. maddesine göre; Finansal kiralama sözleşmesinin bedeli ve ödeme dönemleri taraflarca belirlenir. Bu bedeller sabit ve değişken olabilir. Finansal kiralama bedelleri Türk Lirası (TL)veya Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Merkez Bankasınca alım satımı yapılan döviz cinsinden belirlenebilir. Yurt dışından yapılacak finansal kiralama işlemlerinde kiralama bedeli yıllık 25.000 Amerikan Doları karşılığı Türk Lirasından az olamaz.²¹

Finansal Kiralama Kanunu incelendiğinde, kiralama bedelinin belirlenmesine ilişkin olarak bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. İlgili bedel, sözleşme esnasında tarafların karşılıklı anlaşarak mutabık kalınması sonucu oluşmaktadır. Aynı şekilde ödeme zamanı ve ödeme şekli de tarafların ortak kararıyla sözleşme esnasında belirlenmektedir. Bedeller sadece ödeme esnasında, ücret değerlendirme için uygulanan faizden ötürü değişmektedir.

²¹ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 09.09.2011)

Kiralama sözleşmesindeki faiz, söz konusu kira ödemelerinin güncellenerek ödenmesini / tahsil edilmesini sağlamak için uygulanmaktadır. Kiralama konusu uçağın kira ödeme dönemindeki gerçeğe uygun değeri ile kiraya verildiği zamandaki değer arasındaki fark tutar faiz meblağıdır.

Kiracı düzenli olarak taksitleri ödemeyi üstlenmekle birlikte aynı zamanda, uçağı kullanırken azami özeni göstermeyi, uçağın her türlü bakım ve onarım masraflarını karşılayacağını, sigorta primlerini ödeyeceğini ve uçağına ilişkin her türlü mali muhtemel giderleri de karşılayacağını taahhüt etmektedir.

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nda finansal kiralamanın ödeme süresi herhangi bir şekil ve şarta bağlanmamıştır. Söz konusu finansal kiralama sözleşmesi hazırlanırken taraflar, istedikleri gibi bu konuda hüküm koyma haklarına sahiptirler.

1.5.4. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin Süresi

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 7. maddesine göre; sözleşmeler en az dört yıl süre ile feshedilemez. Hangi kiralama hallerinde bu sürenin kısıllacağı Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.²²

Bu kanun hükmünden yola çıkarak, yasanın kabul edildiği dönemde uygulanan mevzuata göre, menkul mallar dört yılda amortismanına tabi tutularak itfa edildiği için finansal kiralama sözleşmelerinin de en az dört yıl süreyle feshedilemeyeceğine hüküm getirdiği görülmektedir.

Bununla birlikte, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun hüküm ifade ettiği 1985 senesinden 1995 senesine kadar Vergi Usul Kanunu (VUK) 315. maddede değişikliğe gidilmiş olduğu görülmekte, amortismanına tabi iktisadi kıymetler %25

²² http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 22.09.2011)

oranında yıpranmaya tabi tutulduğu için dört yılda itfa edilebilmekteyken bu oran %20'ye çekilerek itfa süresi beş yıla çıkarılmış olduğu görülmektedir. Buna rağmen, bu ve bundan sonra yapılmış olan değişiklikler Finansal Kiralama Kanunu'nundaki sözleşme süresiyle ilgili hükümlere yansıtılmamıştır.

Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (BDDK), yayınladığı Finansal Kiralama, Factoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmeliğin 21. maddesinde; finansal kiralama sözleşmelerinin dört yıldan kısa süre için yapılabileceği haller aşağıdaki gibi belirlenmiştir:²³

- Teknolojik niteliği veya ekonomik yararlanma ve işletme süresi itibarıyla kullanımının dört yıldan kısa olduğu Kurumca onaylanan mallar,

- Yurt içinde ve yurt dışında yerleşik finansal kiralama şirketleri tarafından yapılan kiralama işlemlerinde, sözleşmenin ilgili düzenlemelerde yer alan haklı nedenlerle sona ermesi ya da feshi halinde, finansal kiralama sözleşmesine konu olan malın asgari dört yıl süresinin doldurulması kaydıyla aynı kiracı veya başka bir kiracıyla yapılan finansal kiralama sözleşmesine konu olan mallar,

- Yurt içinde veya yurt dışında savaş hali ile savaşa yol açabilecek durumlar veya sabotaj, yangın, ağır kaza ve tabii afetler sebebiyle zarar gören kiralama konusu mallar ile bu sebeplerle kiralamayı ya da kiracısı zarar gören mallar.

Özetle, finansal kiralama sözleşmeleri 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre prensip olarak, dört yıllık süre için düzenlenmekte olup, bu süre içerisinde feshedilememektedir. Hangi tür kiralamalarda, sözleşme süresinin kısaltacağı BDDK'nca belirlenmektedir.

Bununla birlikte uçak alımlarında, teşvikten yararlanılarak finansal kiralama uygulandığında 2011 yılı verilerine göre bu süre en az 5 yıl olmaktadır.

²³ http://www.alomaliye.com/ekim_06/finansal_kiralama_von.htm (Erişim 22.09.2011)

Uygulamada ise VUK'na göre bir işlemin finansal kiralama sayılabilmesi için finansal kiralamaya konu tutarın en az uçak ömrünün %80'nini kapsamaması gerektiğinden, değerlemelerin bu yönde yapıldığı ve de bir uçağın ömrünün en az 10 yıllık olduğu varsayımıyla sözleşme süresinin en az 10 yıl olması gerektiği görülmektedir.

1.6. Finansal Kiralama'nın Tarafları

Finansal kiralama sözleşmesinin tarafları; satıcı ve üretici şirketler ile kamu ve özel finansal kiralama şirketleri, finansal kurumların sahibi olduğu finansal kiralama şirketleri ve kiralama komisyoncularından oluşur.²⁴

Finansal kiralama sözleşmesinin ana unsurları kiralayan (finansal kiralama şirketi), kiracı (finansal kiralamayı kabul eden) ve maldan (finansal kiralamaya konu yatırım mal) oluşmaktadır.

Bir finansal kiralama sözleşmesinin varlığından söz edilebilmesi için sözleşme konusu malın muhakkak, finansal kiralama şirketi aracılığı ile üçüncü bir kişiden satın alınmış olması gerekmekte ve akabinde yatırımcıya genel unsurlar dahilinde kiralanması icap etmektedir.

1.6.1. Finansal Kiralama Şirketi (Lessor)

Finansal kiralama şirketi, kiracı tarafından seçilen malı üretici firmadan satın alarak leasing sözleşmesi çerçevesinde kiracıya kiralayan işletmedir.

²⁴ Nuray Ergül&Sezai Dumanoglu, **Finansal Kiralamada Yasal Değişiklikleri Muhasebe İşlemleri Gider Kayıtları**, Der Yayınları, 2003, s.5

1.6.2. Satıcı (Supplier)

Finansal kiralama sözleşmesi çerçevesinde finansal kiralama şirketi tarafından kiralamaya konu olan malın satın alındığı kuruluştur.

Satıcılar yurt içinden bir işletme olabileceği gibi yurt dışında olan bir işletmede olabilir. Bununla birlikte satıcılar sattıkları malın, hem üreticisi hem de sadece ticaretini yapan satıcısı olabilmektedir.

1.6.3. Kiracı (Lessee)

Kiracı, leasing sözleşmesi çerçevesinde leasing şirketinden malı kiralayan kişi veya kuruluşlardır. Hukuki işlem yapabilme yeteneğine sahip olan bütün gerçek veya tüzel kişiler kiracı olabilirler.²⁵

Finansal kiralama konusundaki kiracı kavramının en önemli özelliği alışla gelmiş kiracılık tanımından farklı olarak, bir malın kendi ihtiyaçlarına göre belirleyip, seçerek kiralayabilmesi ve eğer isterse kiralama süresi sonunda önceden belirlenmiş bir bedel karşılığında kiralama konusu malı satın alma hakkına sahip olmasıdır.

²⁵ Tuğlu&Atıla, a.g.e., s. 23.

2. ULUSLAR ARASI KURULUŞLARA GÖRE FİNANSAL KİRALAMA

Yapılacak olan yatırımların şirketin öz kaynaklarından karşılanması ya da banka kredisi alınarak karşılanması yerine bir başka finans aracı olarak karşımıza çıkan finansal kiralama yoluyla karşılanması, tüm dünyada benimsenmiş bir finansman tekniğidir. Finansal kiralamanın uluslararası düzeyde yapılan çeşitli tanımları vardır.

2.1. Avrupa Finansal Kiralama Birliğine Göre Finansal Kiralama

Avrupa Leasing Birliği (European Leasing Association) tarafından yapılan tanıma göre; Finansal kiralama, belirli bir süre için kiralayan (lessor) ve kiracı (lessee) arasında imzalanan ve üreticiden kiracı tarafından seçilip, kiralayan tarafından satın alınan bir malın mülkiyetini kiralayanda, kullanımını ise kiracıda bırakan bir anlaşmadır. Kiralanan malın kullanımı belirli bir kira ödemesi karşılığında belirli bir süre için kiracıya bırakılmaktadır.²⁶

Yukarıda da görüldüğü gibi, finansal kiralama tanımının açılımı Avrupa'da da ülkemizdeki gibidir. Zaten genel olarak hemen hemen her ülkede finansal kiralamaya dair temel taşların aynı olduğu bilinmektedir.

2.2. İngiliz Muhasebe Standartları Komitesi'ne Göre Finansal Kiralama

İngiltere'de Muhasebe Standartlarına göre kiralama işlemlerinin finansal kiralama olarak değerlendirilebilmesi için işlemin sonucunda mülkiyet ile ilgili risk ve yararların büyük ölçüde kiracıya aktarılmış olması gerekli görülmekte olduğu bilinmektedir.

²⁶ Orhan Kurmuş, "Finansal Kiralama Nedir? Ne değildir?", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:34, 1995, s.33

Risk ve yararların kiracıya aktarılması ülkemizde her ne kadar daha çok sözleşme maddelerine dayandırılarak uygulansada; yaptırımlar, kiralayana uygulanarak bedeli kiracıya yansıtılmaktadır (uçağın kiralayan tarafından sigortalanması, bedelin kiracı tarafından ödenmesi).

İngiliz muhasebe standartına finansal kiralama ile uçak alımı sırasında Türkiye ile uyumlu gibi gözükmemektedir. Çünkü kira sözleşmelerinde belirlenmiş olan ödemeler ve faizleri ile söz konusu indirimlerinin düşmüş haliyle ulaşılan mevcut değer, uçağın bugün ki piyasa değeri ile karşılaştırıldığında %90'ndan çok olup olmadığına bakılmaktadır. Ülkemizde de %90 oranı üzerinden rayiç bedel değerlemesi kabul edilmektedir.

2.3. Amerikan Federal Muhasebe Standart Kurulu'na Göre Finansal Kiralama

Amerika Birleşik Devletleri'nde Federal Accounting Standart Board tarafından yayımlanan Federal Accounting Standart (FAS) No.13'e göre bir kira sözleşmesinin finansal kiralama olabilmesi için aşağıda belirtilen dört kriterden en az birinin bulunması gerekmektedir:²⁷

- Kiralama sözleşmesinin, kiralanan malın mülkiyetinin sözleşmenin bitiş tarihinde kendiliğinden kiracıya geçeceğini öngörmesi,
- Kiralama sözleşmesinin, kiracıya kiralanan malı sembolik bir bedelle satın alma hakkını vermesi,
- Kira süresinin, kiralanan malın ekonomik ömrünün en az % 75'ine eşit olması,

²⁷ Uğur Emek, **Kamu İktisadi Teşekküllerinde Yeni Finansman Yöntemlerinin Uygulanması**, DPT Yayınları, İstanbul, 1994, s.31

- Kiralama süresi boyunca kiracının ödeyeceği kiraların iskonto edilmiş bugünkü değerleri toplamı, kiralanan malın piyasa değerinin en az % 90'ına eşit olması veya kiralama sözleşmesinin konusu olan gayrimenkul malın kiracının belirlediği özel gerekler için satın alınmış veya inşa edilmiş ve kiracıdan başkaları tarafından kullanım olasılığı düşük olmasıdır.

Burada da yine finansal kiralamaya dair temel maddelerin Amerika uygulamalarında da mevcut olduğu görülmektedir.

3. TÜRKİYE VERGİ MEVZUATI'NA GÖRE UÇAĞIN FİNANSAL KİRALAMA ARACILIĞIYLA TEMİN EDİLMESİ

Finansal kiralama, ülkemizde ilk kez 19.12.1983 tarih ve 18256 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkındaki Kararname" ile gündeme gelmiş, daha sonra yayımlanan 10.06.1985 tarih ve 3226 sayılı FKK ile ülkemizde finansal kiralamanın hukuki yapısı oluşturulmuştur.²⁸

Finansal kiralamanın Türkiye açısından önemi, son yıllarda özellikle iç tasarrufların yatırımları beslemedeki yetersizliği bu nedenle işletmelerin fon ihtiyaçlarını mevcut finansman sistemimizin yeterli düzeyde karşılayamaması nedeniyle artmış bulunuyor. Fonların kıt olması yanında, fonlama maliyetinin, yani reel faiz oranlarının yüksekliği de yatırımları olumsuz olarak etkilemektedir. Böyle bir ortamda finansal kiralama ekonomiye bir canlılık getirecektir. Özel sektör tarafından yapılan yatırımların artıyor olması finans sektörü içinde yatırımları destekleyen finansal kiralama şirketlerine önemli roller yüklemektedir.²⁹

Türkiye'de yatırımcılar için leasing işlemleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulmuştur. Sözleşmeler için sadece noter masrafı ödenmektedir. Leasing şirketleri, kiracısına kullanırmak amacıyla aldığı bazı ekipman grupları için daha düşük vergi ödemektedirler.³⁰

Fakat her ne kadar vergilerden muaf tutulduğu belirtilsede yurtdışından finansal kiralama yolu ile temin edilen uçaklar için stopaj ve katma değer vergisi (KDV) ödendiği bilinmektedir. Bu konuya ileride tekrardan değinilecektir.

²⁸ Tuğlu&Atıla, a.g.e., s. 37.

²⁹ a.g.e.

³⁰ a.g.e.

Türkiye'de faaliyette bulunan finansal kiralama şirketlerinin çoğu Türkiye'de faaliyette bulunan bankaların iştiraki konumundadır. Halen Türkiye'de 100'ün üzerinde finansal kiralama şirketi bulunmasına rağmen bu sayının büyük çoğunluğu aktif olarak faaliyette bulunmamaktadır.³¹

Bir uçağın maliyetinin ne kadar yüksek olduğu düşünülürse (en az 50 milyon dolar) Türkiye'deki finansal kiralama şirketlerinin bu yükü kaldıramayacağı açıktır. Bu sebeple uçak işletmeleri yabancı finansal kiralama şirketleri ile çalışmaktadır.

3.1. Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Finansal Kiralama

Kiralama İşlemlerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 17)'de finansal kiralama; Bir varlığın mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan her türlü risk ve yararların devredildiği sözleşme olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu standartta göre aşağıdaki durumların gerçekleşmesi halinde yapılan kiralama işlemi finansal kiralama olmaktadır:³²

- Bir varlığın mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan risk ve yararların tamamının devredildiği kiralamalar,
- Kiraya veren ve kiracı arasındaki işlem taraflar arasında düzenlenmiş bir kiralama sözleşmesine dayandığından, tutarlı tanımlar kullanılması gerekir. Söz konusu tanımların kiraya veren ve kiracının birbirinden farklı koşullarına uygulanması, aynı kiralama sözleşmesinin taraflarca farklı biçimde sınıflandırılmasıyla sonuçlanabilir. Örneğin; kiraya verenin kiracıyla ilişkili olmayan bir tarafın garanti etmiş olduğu kalıntı değerden kazanç sağlamasında bu türden bir durum söz konusu olabilir,
- Kiracının kiralama işlemini feshedebilmesi durumunda, kiraya verenin fesih işleminden kaynaklanan zararlarının kiracı tarafından karşılanması,

³¹ a.g.e., s. 38.

³² <http://www.muhasestandartlari.com/> (Erişim: 30.09.2011)

- Kalıntı değerin gerçeğe uygun değerindeki değışmelerden kaynaklanan kazanç ya da kayıpların kiracıya ait olması (örneğin kiralama süresi sonundaki satış gelirlerinin tamamına eşit bir kira indirimi şeklinde),
- Kiracının, piyasa fiyatının çok daha altında bir bedelle bir dönem daha kiralamayı sürdürme hakkının bulunması,
- Kira sözleşmesi sonunda, kiracıya varlığı gerçek değerinin önemli ölçüde altında bir fiyata satın alma opsiyonunun tanınması,
- Kiracının kiralama işlemini feshedebilmesi durumunda, kiraya verenin fesih işleminden kaynaklanan zararlarının kiracı tarafından karşılanması.

3.2. 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na Göre Finansal Kiralama

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 1. maddesinde, "Bu Kanun'un amacı, finansman sağlamaya yönelik finansal kiralamayı düzenlemektir"³³

ifadesi yer almaktadır. Bu ifade ile anlatılmak istenen finansal kiralama ile yatırım yapmak isteyen girişimcilerin kendi öz kaynaklarına ya da banka kredisiyle sağlanan kaynaklara başvurmadan, ihtiyaç duyulan yatırım mallarına ait fonun, kiralayan (kiraya veren) tarafından karşılanmasını sağlamaktadır.

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 4. maddesinde de finansal kiralama sözleşmesi; "Kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir."³⁴

³³ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 22.09.2011)

³⁴ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 22.09.2011)

Kanun hükümlerindeki tanımlara bakıldığında finansal kiralama şirketi, kiracı tarafından seçilen bir malı satın alacak ve sahipliği kendisinde kalmak üzere kullanım hakkını kiracıya bırakacaktır. Kanunda mal olarak ifade edilen bizim için finansal kiralamaya konu uçağımızın ne şekilde kullanılacağı hususunda mevzuat tarafından konulmuş herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Kiracı, uçağı kendisine yarar sağlayacak her türlü biçimde kullanma hakkında sahip bulunmaktadır. Bu durum, uçak üzerindeki zilyetlik hakkının kiracıya geçmesinden kaynaklanan kiracı yararına bir sonuçtur.

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 6. maddesinde, "Finansal kiralama bedeli ve ödeme dönemleri taraflarca belirlenir. Bu bedeller sabit veya değişken olabilir. Türk Lirası veya Merkez Bankasının alım satımı yapılan döviz cinsinden belirlenebilir."³⁵ denilmektedir.

Böylelikle kanun, sözleşme tarafları arasındaki ödemeye ilişkin konularda tamamen serbestlik getirdiğini belirtmiştir.

Yine aynı madde ile; "Yurt dışından yapılacak finansal kiralamalarda kiralama bedeli yıllık 25.000 Amerikan Doları karşılığı Türk Lirasından az olamaz. Bu miktarı artırmaya ve eski değerine indirmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir."³⁶ ifadesi kullanılmıştır.

Ödemelere ilişkin sadece finansal kiralamaya konu varlığın değerine alt limit koyulduğu görülmektedir. Finansal kiralama yoluyla uçak alımlarında meblağlar çok yüksek olduğu için bu madde pek ilgi çekmemektedir.

Genel olarak, finansal kiralamayı tercih etmenin en önemli nedenlerinden birinin vergisel avantajlar olduğu bir gerçektir. Vergisel avantajlar bir işletme için her zaman en büyük unsurlardan biri olmuştur.

³⁵ http://www.alomalive.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 22.09.2011)

³⁶ http://www.alomalive.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 22.09.2011)

Bununla birlikte, yurtdışından uçak teminlerinde karşılaşılan kdv ve stopaj ödemeleri, uçak işletmeleri için büyük bir maliyet unsuru olmaya devam etmektedir. Uçak alımlarında finansal kiralamanın en büyük avantajı, işletme kasasından toplu para çıkışının (uçak bedeli) olmayarak, işletmenin de uygun gördüğü ödeme planına göre uçak bedelinin taksitler halinde ödenmesidir.

Ayrıca, taksit adeti kaç olursa olsun, uçağın faydalı ömrüne göre hesaplanarak yazılan yıllık amortisman tutarı, uçak işletmesine vergisel avantaj sağlayabilmektedir. Basit bir örnekle konuyu açıklayacak olursak; 2010 yılında 100.000.000 TL değerindeki bir uçak için, 15 senelik finansal kiralama anlaşması yapıldığı varsayımı ile hareket edersek, 10 senelik ömrü olduğunu kabul ettiğimiz uçağın, 2010 yılı amortisman tutarı 10.000.000 TL, gider olarak yazılacaktır. Uçak işletmelerinin azalan bakiyeler yöntemini benimsediğini hatırlarsak bu tutar ikiye katlanarak 20.000.000 TL olacaktır. Oysa ki 2010 yılında kasamızdan 6.666.666 TL fiili olarak gider olmuştur.

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun Beşinci Bölümü "Teşvik ve Vergiye Dair Hükümler" bölümünden oluşmaktadır.

- 1) Teşvik uygulamalarına yönelik hükümler
- 2) Gümrüğe dair hükümler
- 3) Vergi, resim ve harçlara ilişkin hükümler

3.2.1. Teşvik Uygulamalarına Yönelik Hükümler

Finansal Kiralama Kanunu'nun 28. maddesine göre; teşvik belgesine bağlanmış bulunan yatırımların tamamının veya bir bölümünün finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilmesi halinde kiralayan, kiracının teşvik belgesinde belirtilen ve satın alma halinde onun tarafından

kullanılmasına hak kazanılan teşviklerden Devlet Planlama Teşkilatınca teşvik mevzuatına göre belirlenecek esaslar çerçevesinde yararlanır.³⁷

Böylece kiralayanın yararlandığı teşvik sayesinde, kiracının uçağı temin etme maliyetinde dolaylı yoldan düşüş sağlanmış olacaktır.

3.2.2. Gümrüğe Dair Hükümler

Finansal Kiralama Kanunu'nun 29. maddesine göre; yabancı şirket ile kiracı arasında akdedilen sözleşmeye göre getirilen mallara, gümrük vergileri bakımından aşağıdaki hükümler uygulanır:³⁸

- Satın alma hakkı bulunmayan bir sözleşmeye dayanarak veya bu hak bulunsa dahi teşvik belgesinde gümrük muafiyetinden yararlanması öngörülmemiş malların Türkiye'ye girişinde, gümrük mevzuatının süre kısıtlaması hariç, sözleşme süresine bağlı olarak, geçici muafiyet rejimine dair hükümler uygulanır.

Bu şekilde Türkiye'ye getirilen mallar için ileride doğabilecek vergileri karşılayacak miktarda teminat alınır. Şu kadar ki, sözleşme süresi sonunda kesin ithalatın yapılmaması ve finansal kiralama konusu malların kiralayana iade edilmek üzere yurt dışına çıkarılmak istenmesi halinde daha önce yapılan teminata bağlama işlemi genel hükümlere göre çözülür.

Teminata bağlama usul ve esasları bir yönetmelikle belirlenir.

- Sözleşme süresi sonunda finansal kiralama konusu malların kesin ithalatının yapılması halinde, vergi ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihteki cari kur ve normal faiz üzerinden hesaplanacak gümrük vergileri tahsil olunur.

³⁷ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 22.09.2011)

³⁸ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 22.09.2011)

3.2.3. Vergi, Resim ve Harçlara İlişkin Hükümler

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 30. maddesine göre; "Sözleşme her türlü vergi, resim ve harçtan istisnadır. Bakanlar Kurulu, dar mükellefiyete tabi kurumların bu Kanunun uygulamasından doğacak kazanç ve ücretlerinden yapılacak vergi tevkifat nisbetlerini sıfıra kadar indirmeye veya kurumlar vergisindeki nisbete kadar yükseltmeye yetkilidir."³⁹

Ülkemizdeki uçak işletmeleri, yurtdışında mukim firmalardan finansal kiralama sözleşmeleri kapsamında kiraladığı uçakları yurda getirmekte ve bu sözleşmeler çerçevesinde ödediği kiralar üzerinden %01 stopaj (2011 yılı vergi oranı) ve sorumlu sıfatıyla Katma Değer Vergisi beyan ederek ödemektedir. Ödenen %01 stopaja, yine çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarına dayanılarak itiraz edilmektedir.

Öte yandan, uçağın finansal kiralama yoluyla temin edilmeyip, peşin alınması durumunda; Uçak işletmelerine yapılan hava taşıma araçları teslimatının Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 13/a maddesi çerçevesinde Katma Değer Vergisi'nden müstesna olmaktadır. Dolayısıyla kesin ithal durumunda KDV bulunmaması nedeni ile hava taşıma aracının finansal kiralama yolu ile geçici ithalinde de gümrük idaresince teminat aranmaması için Vergi Dairesi'nden istisna belgesi talep edilerek gümrük idaresine sunulmaktadır. Yani gümrükten uçağın çekilmesi aşamasında herhangi bir katma değer vergisi ödenmemektedir.

3.3. 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na Göre Finansal Kiralama

Vergi Usul Kanunu, Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme başlığı altında mükerrer 290. maddesinin üçüncü bendinde finansal kiralama konusuna yer vermiştir.

³⁹ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 22.09.2011)

İlgi maddeye göre; “Finansal Kiralama, kira süresi sonunda mülkiyet hakkının kiracıya devredilip devredilmediğine bakılmaksızın, bir iktisadî kıymetin mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan tüm riskler ile yararların kiracıya bırakılması sonucunu doğuran kiralamalardır”.⁴⁰

Yine aynı maddeye göre “kiralama işleminde; iktisadî kıymetin mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi, kiracıya kira süresi sonunda iktisadî kıymeti rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması, kiralama süresinin iktisadî kıymetin ekonomik ömrünün %80’inden daha büyük bir bölümünü kapsamaması veya sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerlerinin toplamının iktisadî kıymetin rayiç bedelinin %90’ından daha büyük bir değeri oluşturması hallerinden herhangi birinin varlığı durumunda kiralama işlemi finansal kiralama kabul edilir”.⁴¹

Finansal Kiralama işlemlerine ilişkin olarak vergilendirme hususunda hangi işlemlerin Finansal Kiralama olarak görüleceğine dair düzenlenen Vergi Usul Kanunu’nun mükerrer 290. maddesinin dördüncü bendi ile de Maliye Bakanlığı maddenin uygulamasına yönelik esasları oluşturmaya yetkili olduğu bilinmektedir.

Maliye Bakanlığı sahip olduğu bu yetkisini kullanarak 319 seri nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile hangi işlemlerin finansal kiralama olarak görüleceğine dair açıklama yapmıştır.

319 seri nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği’nde, kanunun mükerrer 290. maddesindeki tanıma ek olarak, “Aynı iktisadi kıymete ilişkin birden fazla sözleşme, ilave, tadil ve diğer sözleşmelerin yapılması halinde tüm anlaşmalar bir arada değerlendirilmelidir.”⁴² ifadesi yer almaktadır.

⁴⁰ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 01.10.2011)

⁴¹ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 01.10.2011)

⁴² <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 01.10.2011)

Buna göre,⁴³

- İktisadi kıymetin mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi; Sözleşmede iktisadi kıymetin kiracıya devrine ilişkin hüküm olması veya satın opsiyonu olması ve kiracının yüksek bir olasılıkla bu opsiyonu kullanacak olması halidir.

- Kiracıya kira süresi sonunda iktisadi kıymeti rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması; Sözleşmenin başında kira süresi sonunda iktisadi kıymetin rayiç bedelinin alacağı değerin tam olarak tespiti doğal olarak zorluklar içermektedir. Kira süresi sonunda iktisadi kıymetin alacağı rayiç bedel genel olarak enflasyon ve kıymetin amortismanı dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Kira süresi sonunda kiracının satın alma hakkını kullanacağını büyük bir olasılıkla tahmin edildiği durum tarif edilmektedir. Örneğin, X şirketi sahip olduğu ve sözleşme başındaki rayiç bedeli 50 bin TL olan bir iktisadi kıymetini 5 yıllık bir süre için Y şirketine kiralsın. Sözleşme başında iktisadi kıymetin enflasyon ve amortismanı dikkate alınarak sözleşme sonunda alacağı değer 5 bin TL olarak tahmin edilsin. Kiracı Y şirketinin 5 yıllık kira süresi sonunda iktisadi kıymeti bin TL veya daha düşük bir değere satın alma hakkı opsiyonu bulunsun. Bu durumda kiracı şirket tarafından kira süresi sonunda satın alma hakkının kullanılacağı açıktır.

- Kiralama süresinin iktisadi kıymetin ekonomik ömrünün % 80'inden daha büyük bir bölümünü kapsaması; Ekonomik ömür, bir iktisadi kıymetin ekonomik olarak kullanabileceği veya belli sayıdaki üretimin elde edilebileceği tahmin edilen dönemdir. Örneğin, iktisadi kıymetin ekonomik ömrü 10 yıl, kiralama süresi 9 yıl ise kiralama süresi ekonomik ömrün %80'inden fazla olduğu için bu kiralama bir finansal kiralama olacaktır. Kiracı iktisadi kıymetin ekonomik ömrünün önemli bir kısmını, %80 veya daha fazlası, kullanma hakkına sahip ise aynı zamanda iktisadi kıymetin ekonomik faydasının önemli bir bölümünü elde etmekte ve aynı zamanda risklerine de maruz kalmaktadır. Bazı iktisadi kıymetlerin ekonomik ömür nispetinin hesaplanmasında oransal olarak ilk yıllarının son yıllarına göre daha fazla ekonomik fayda sağlayacağı göz önünde tutulabilir.

- Sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerlerinin toplamının iktisadi kıymetin rayiç bedelinin %90'ından daha büyük bir değeri oluşturması kriterlerinden en az birini kapsayan kiralama, finansal kiralama olarak kabul edilecektir.

⁴³ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 01.10.2011)

Finansal kiralama şirketleri yaptıkları iş yüzünden ilk bakışta finansman şirketlerini anımsatıyor olabilir fakat finansman şirketleri; “devamlı ve mutad iştiğal konusu ile ilgili olarak her türlü mal ve hizmet alımını kredilendirmek üzere ödünç para veren tüketici kredi şirketleri olup, 3226 sayılı Kanun'da belirtilen finansal kiralama şirketleri ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır”.⁴⁴

3.4. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na Göre Finansal Kiralama

Gider kayıtlarının yapılmasın en göze çarpan durumlardan biri kur farkı kayıtlarıdır.

Finansal kiralama yoluyla edinilen kıymete ilişkin olarak kiralama süresi içinde sözleşmeye istinaden yabancı para üzerinden yapılan kira ödemelerinin değerlemesi sonucu ortaya çıkan kur farkının, finansal kiralama konusu kıymetin maliyetine intikal ettirilmesi ve maliyete eklenen bu farkların ilgili kıymetin amortisman süresi içinde itfa edilmesi gerekmektedir.⁴⁵

Uçak işletmelerinde genellikle azalan bakiyeler amortisman ayırma yöntemi tercih edilmektedir. Bunun nedeni; kiracının yakın dönemdeki vergi ödemelerini minimuma indirmek istemesinden kaynaklanmaktadır.

Görüldüğü gibi finansal kiralama yöntemini tercih eden kiracı uçak işletmesi, uçağı temin ettiği ilk sene içerisindeki giderlerini maliyete aktarmak durumundadır, takip eden senelerdeki konuya ilişkin giderlerini ise isteğe bağılı olarak gider kayıtlarına atabilmektedir.

⁴⁴ Mehmet Koç, **Bütün Yönleriyle Finansal Kiralama**, Alfa Basım, İstanbul, 1999, s.13

⁴⁵ http://www.apakymm.com/soru_cevap.htm (erişim 24.11.2011)

3.4.1. Kira Ödemeleri Üzerinden Vergi Kesintisi (Stopaj)

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 30. maddesine göre, Bakanlar Kurulu, dar mükellefiyete tabi kurumların bu Kanun'un uygulamasından doğacak kazanç ve ücretlerinden yapılacak vergi tevkifat nisbetlerini sıfıra kadar indirmeye veya kurumlar vergisindeki nisbete kadar yükseltmeye yetkilidir.⁴⁶

Uygulamada şu an finansal kiralama konu uçakların yurtdışından temininde %01 oranında stopaj uygulanmaktadır.

3.4.2. Yatırım Katkı Tutarı İndirimi Uygulaması

Gelir Vergisi Kanunu'nun 19. maddesine göre; Dar mükellefiyete tâbi olanlar dahil, ticarî veya ziraî kazançları bilanço esasına göre tespit edilen vergiye tâbi mükellefler (adi ortaklıklar, kollektif ve adi komandit şirketler ile kurumlar vergisi mükellefleri dahil) faaliyetlerinde kullanmak üzere satın aldıkları veya imal ettikleri amortismanına tâbi iktisadî kıymetlerin maliyet bedellerinin %40'ını vergi matrahlarının tespitinde ilgili kazançlarından yatırım indirimi istisnası olarak indirim konusu yaparlar.⁴⁷

Bu uygulama yatırımlarda devlet yardımları hakkında 2009 yılında çıkan, 15199 sayılı karar ile değiştirilmiştir. 2011 yılı başından itibaren artık uçakların maliyet bedelleri üzerinden %40 indirim yapılması söz konusu olmamaktadır.

Yeni uygulamaya göre, uçakların maliyet bedeli üzerinden %10 yatırıma katkı oranı hesaplanmakta, teşvikle alınmış uçakların ödenecek kurumlar vergisine uygulanan indirim %25 olarak hesaplanmaktadır.

⁴⁶ http://www.alomalive.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 22.09.2011)

⁴⁷ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 01.10.2011)

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 28. maddesine göre, teşvik belgesine bağlanmış bulunan yatırımların tamamının veya bir bölümünün finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilmesi halinde kiralayan, kiracının teşvik belgesinde belirtilen ve satın alma halinde onun tarafından kullanılmasına hak kazanılan teşviklerden Devlet Planlama Teşkilatınca teşvik mevzuatına göre belirlenecek esaslar çerçevesinde yararlanır.⁴⁸

3.4.2.1. Finansal Kiralama ve Yatırım Katkı Tutarı İndirimi

Yatırım katkı tutarı indirimi, devletin işletmeleri teşvik etmek için uyguladığı yöntemlerden biri olarak bilinmektedir. Amaç;

- Üretimi/hizmeti arttırmak
- Şirketlerin kapasitesini arttırarak, istihdamı attırmaktır.

Böylece yatırım mallarının hem üretilmesi hem de satın alınması sağlanacaktır.

Yatırım katkı tutarı indiriminden yararlanabilmesi için tabii ki finansal kiralamaya konu olan uçağın mülkiyet sahibinin de, finansal kiralamaya konu olan uçağı kiralayacak olan şirketinde yatırım indirimi uygulamasından yararlanma koşullarını taşıması gerekmektedir.

3.4.2.2. Finansal Kiralama, Yatırım Katkı Tutarı İndirimi ve Teşvik Belgesi

Finansal kiralama şirketleri aracılığıyla alınacak uçaklarla ilgili olarak teşvikten yararlanılabilmesi için, finansal kiralama şirketi adına ayrı bir teşvik belgesi

⁴⁸ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (01.10.2011)

düzenlenmemektedir. Fakat finansal kiralama şirketi, kiracı ile birlikte tüm yaptırımlardan müteselsilen sorumludur.

Bununla birlikte 2009 yılında çıkarılan 15199 sayılı Bakanlar Kurulu kararına göre, teşvik ile temin edilmiş olan uçaklar kayıtlara alındıkları tarihten itibaren en az beş yıl süreyle elden çıkarılmamalıdır. Eğer bunun tersi bir durum söz konusu olur ise yatırım katkı tutarı indiriminden yararlanma hakkı kaybedilir.

Yatırım harcamalarının yapıldığı yıl söz konusu yatırım katkı tutarına ulaşılması şart değildir. Söz konusu tutara ulaşıncaya kadar yatırım katkı tutarı indirilmeye devam edilmektedir.

3.4.2.3. Finansal Kiralama ile Yatırım Katkı Tutarında Özellik Arz Eden Haller

Finansal Kiralamaya konu olan malın aynı zamanda yatırım katkı tutarı indirimini de içerdiği durumlarda, yatırım katkı tutarı indirimi uygulamasında bir takım tereddütler yaşanmaktadır. Bunların başlıcalarını incelemek yerinde olacaktır.

3.4.2.3.1. Yatırım Katkı İndiriminin Başlama Tarihi

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 19 madde 3. bent gereğince; yatırım indirimi istisnası uygulamasına, istisnaya konu iktisadi kıymete ilişkin harcamaların yapıldığı yılda başlanır ve indirilecek tutara ulaşıncaya kadar devam olunur.⁴⁹

Gelir Vergisi Kanunu 19. madde 3. bentten anlaşıldığı üzere istisnadan yararlanabilmek için "harcama" esasının belirlendiği görülmektedir. Bahsi geçen harcama, yatırım katkı tutarı indirimine konu olan uçağın bedelinin ödenmesi ya da borçlanması, muhasebesel olarak aktife kaydedilme süresince katlanılan masrafları

⁴⁹ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

kapsamaktadır. Bu bağlamda, yurtdışından temin edilen uçaklarda yatırım indirimi, kesin alım gerçekleştirilerek söz konusu uçağın gümrükten geçip işletmenin aktifine alınmasıyla başlamaktadır.

Ancak daha öncede bahsettiğimiz gibi 2011 yılından itibaren geçerli olan yeni uygulamaya göre, uçakların maliyet bedeli üzerinden %10 yatırıma katkı oranı hesaplanmakta olup, teşvikle alınmış uçakların ödenecek kurumlar vergisine uygulanan indirim %25 olarak hesaplanmaktadır. Örneğin;

Teşvik kapsamında yapılan toplam yatırım	:	685.000.000 TL
2011 yılı teşvikle alınan uçağa ilişkin brüt kar	:	5.000.000 TL
2011 yılı toplam brüt kar	:	15.000.000 TL

$$685.000.000 \times \%10 = 68.500.000 \text{ TL (toplam yatırım katkı indirim hakkı)}$$

$$15.000.000 - 5.000.000 = 10.000.000 \text{ TL (teşviksiz brüt kar)}$$

$$10.000.000 \times \%20 = 2.000.000 \text{ TL (teşviksiz kurum vergisi)}$$

$$5.000.000 \times \%20 = 1.000.000 \text{ TL (teşvikli kurum vergisi)}$$

$$1.000.000 \times \%25 = 250.000 \text{ TL (2011 yılında indirilebilecek yatırım katkı)}$$

$$1.000.000 - 250.000 = 750.000 \text{ TL (yatırım katkı ind. sonrası teşvikli kurum vrg.)}$$

$$2.000.000 + 750.000 = 2.750.000 \text{ TL (toplam ödenecek kurum vergisi)}$$

$$68.500.000 - 250.000 = 68.250.000 \text{ TL (kalan yatırım indirim hakkı)}$$

Eğer hangi uçaktan ne kadar gelir sağlandığı hesaplanamıyorsa, teşvikli uçaklara ilişkin gelir ile teşviksiz uçaklara ilişkin gelirin hesaplaması aktifteki, teşvikli/teşviksiz uçakların birbirine oranlaması (mesela 10 uçağın 4'ü teşvikle alınmışsa "1:4 = %0,25" gelirin %25'i teşvikli gelir gibi) yöntemi ile hesaplanmaktadır.

Bununla birlikte, Bakanlar Kurulu'nun 2009 yılında çıkardığı 15199 sayılı kararı incelendiğinde yatırım katkı tutarının yeniden değerlemesine ilişkin bir düzenlemeye gidilmediği görülmüştür. Yani kalan yatırım indirimi tutarı takip eden yıllarda yeniden değerlendirilmeden indirim konusu yapılmaya devam edilmektedir.

Yatırım indirimi uygulamasına, kiralama konusu malı, kiracının zilyetliğine terkinden itibaren başlanır ve indirimden yararlanacak miktara ulaşıncaya kadar devam edilir.⁵⁰

3.4.2.3.2. Devir, Birleşme ve Nev'i Değişikliği Durumunda Yatırım Katkı İndirimi

Gelir Vergisi Kanunu'nun yürürlükten kalkan 19 madde 5. bendine göre; Yatırım indirimi istisnasına konu iktisadî kıymetleri aktife alındıkları tarihten itibaren iki yıl içinde elden çıkaran mükellefler, bu iktisadî kıymetlerle ilgili olarak yatırım indirimi istisnası uygulama haklarını kaybederler. Bu durumda daha önce yararlanmış yatırım indirimi istisnası için herhangi bir işlem yapılmaz.⁵¹

Bakanlar Kurulu'na ait 2009/15199 sayılı karar ile sürenin iki yıldan beş yıla çıkarıldığını ve yatırım indirimi istisnasının, yatırım katkı oranı tutarı olarak değiştiği bilinmektedir.

Bununla birlikte, Gelir Vergisi Kanunu 19. madde 5. bentten anlaşıldığı üzere istisnadan muaf tutulabilmek için "elden çıkarma" esasının belirlendiği görülmektedir. Bahsi geçen "elden çıkarma" kavramı için Gelir Vergisi Kanunu'nun "değer Artış Kazançları" ile ilgili olan mükerrer 80. maddesi ile bağlantı kurmak yerinde olacaktır.

Söz konusu Gelir Vergisi Kanunu mükerrer 80. madde 6. bentte geçen; "elden çıkarma" deyimini, söz konusu mal ve hakların satılması, bir ivaz karşılığında devir ve temlik, trampa edilmesi, takası, kamulaştırılması, devletleştirilmesi, ticaret şirketlerine sermaye olarak konulmasını ifade eder.⁵²

⁵⁰ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

⁵¹ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

⁵² <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

Uçak işletmeleri teşvik belgesi kapsamında aldıkları uçakları, alındıkları tarihten itibaren beş senenin dolmasıyla elden çıkarma haklarına sahiptirler.

Teşvik belgesi kapsamındaki yatırımını tamamlamış ancak tamamlama vizesi yaptırılmamış yatırımlarla ilgili makine ve teçhizatın, teminini müteakip beş yıl geçtikten sonra satışının yapılmış olması hâlinde, işletmenin asgarî beş yıl süreyle faaliyette bulunmuş olması şartıyla, Müsteşarlıkça herhangi bir müeyyide uygulanmaksızın tamamlama vizesi yapılabilir.⁵³

Tamamlama vizesi yapıp yapılmadığına bakılmaksızın beş yılını doldurmamış makine ve teçhizatın yatırımın bütünlüğünün bozulmaması kaydıyla veya bütünü ile birlikte;

- a) Teşvik belgeli bir başka yatırım için devri,
- b) Teşvik belgesi olmayan bir başka yatırımcıya satışı,
- c) İhracı,
- ç) Kiralanması,

Müsteşarlığın iznine tabidir.⁵⁴

Bir uçak işletmesi tarafından Gelir İdaresi Başkanlığı'na iletilen özelge talep formunda; 2010 yılından başlamak üzere izleyen 5 yıl içerisinde teslimatı planlanmış 89 adet uçak için uçak üreticisi firmalarla uçak alım anlaşmaları yapılmış olduğu, bu uçaklarla ilgili Hazine Müsteşarlığı'na teşvik başvurusu yapıldığı belirtilmiştir. Uçak ithalatıyla bağımlı söz konusu teşvikte, 89 uçağın hepsinin aynı anda gelmediğine değinilmiş, hepsi için tek tek teşvik belgesi düzenlenmesi yerine, toplu olarak bir teşvik belgesi altında değerlendirilmesi gerektiğini düşündüklerini belirterek, bu konuda Gelir İdaresi'nin yorumlarını istediklerini beyan etmişlerdir.⁵⁵

⁵³ Resmi Gazete, 2009/15199 sayılı **Bakanlar Kurulu Kararı**

⁵⁴ Resmi Gazete, 2009/15199 sayılı **Bakanlar Kurulu Kararı**

⁵⁵ T.C. Maliye Bakanlığı, 14.01.2011 tarih 60373 sayılı Teşvik Kapsamında İndirimli Kurumlar Vergisi, **Özelge Dilekçesi**

Gelir İdaresi Başkanlığı 17.03.2011 tarih 12212 sayılı özelgede; 2010 yılında teslim alınan ve işletilmesine başlanan 10 adet uçağın bedelinin, yaptığınız anlaşmalar çerçevesinde teslim alınacak olan toplam 89 uçağın bedelinin en az %10'u olması ve teslim alacağınız uçaklara ilişkin belgelerin tamamlanmasıyla birlikte Hazine Müsteşarlığı'na başvurularak aynı teşvik belgesinin revize edilmesi durumunda, şirketinizce toplam 89 uçak alınmasına ilişkin söz konusu yatırımdan elde edilecek kazançta 31.12.2010 tarihinden önce başlanmış olan yatırımlar için geçerli indirim ve yatırıma katkı oranlarının uygulanması mümkün bulunmaktadır.⁵⁶

cevabını vererek ilgili özelge talebine Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından verilen cevapla; 31.12.2010 tarihinden önce başlamış olan uçak yatırımı için yatırım katkı oranı tutarından yararlanmaya hak tanındığı, söz konusu uçaklar için teşvik belgelerinin revize edilerek tek teşvik belgesi ile 89 uçak ile ilgili işlem yapılabileceği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte tamamlama vize süresinin yine 5 yıl olduğu anlaşılmakta, 89 uçağa ait teslimatın 2010-2015 senesi içerisinde gerçekleşmesi şartının koşulduğu anlaşılmaktadır. Tabi ki bu durum uçak işletmesinin lehine olmaktadır. Çünkü 2014 senesinde gelen uçak da 2010 senesinde uçak işletmesine gelmiş gibi kabul edilerek, uçağın teslim tarihinden itibaren 5 yıl şartı aranmamaktadır. Bu durumun Maliye İdaresi tarafından kabul görmesinin nedeni, uçakların uçak işletmesi tarafından aynı anda teslim alınmasının mümkün olmamasından kaynaklanmaktadır.

Tamamlama vizesi yapılmamış veya tamamlama vizesi yapılmış olmakla birlikte beş yılını doldurmamış makine ve teçhizata satış izni verilebilmesi için yatırımın bütünlüğünün bozulmaması şartı aranır. Bu tür durumlarda satış izni verilen makine ve teçhizata uygulanan destekler tahsil edilmez. Ancak yatırımcının teşvik belgesinin satış iznini müteakip diğer nedenlerle iptali halinde izin verilen makine ve teçhizata uygulanan destekler de ilgili mevzuatı çerçevesinde kısmen veya tamamen geri alınır.⁵⁷

Her ne kadar teşvik belgesi belli kurallar kalıbına sığdırılmış olsada, teşvikten yararlanmış uçaklar, Hazine Müsteşarlığınca, izahı kabul edilen bir neden dahilinde başka bir yatırımcıya satılabilmektedir.

⁵⁶ T.C. Maliye Bakanlığı. 17.03.2011 tarih 12212 sayılı Teşvik Kapsamında İndirimli Kurumlar Vergisi. **Özelge**

⁵⁷ Resmi Gazete, 2009/15199 sayılı **Bakanlar Kurulu Kararı**

Beş yıllık süreyi doldurmamış makine ve teçhizatın tamamlama vizesinin yapılıp yapılmadığına bakılmaksızın izinsiz satıldığıının tespit edilmesi hâlinde satışı yapılan makine ve teçhizat ile ilgili tahsil edilmeyen gümrük vergisi ve KDV ile varsa indirimli kurumlar vergisi veya gelir vergisi uygulanmak suretiyle yararlanılan destekler ilgili mevzuatı çerçevesinde tahsil edilir.⁵⁸

Tüm bunların yanında Gelir Vergisi Kanunu'nun 235 Seri nolu Genel Tebliği'ne göre; Gelir Vergisi Kanununun Ek 5 inci maddesi hükmü uyarınca yatırım indiriminden kısmen faydalanmış veya hiç faydalanmamış aktif değerleri kısmen veya tamamen satın veya devir alan kimse (Yatırım indiriminden faydalanma şartları mevcut olmak kaydıyla) yatırım indiriminden yararlanmaktadır. Diğer taraftan, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununun 28. maddesinde "Teşvik belgesine bağlanmış bulunan yatırımların tamamının veya bir bölümünün finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilmesi halinde kiralayan, kiracının teşvik belgesinde belirtilen ve satın alma halinde onun tarafından kullanılmasına hak kazanılan teşviklerden Devlet Planlama Teşkilatınca teşvik mevzuatına göre belirlenecek esaslar çerçevesinde yararlanır."⁵⁹ denilmektedir.

3.4.2.3.3. Yatırım Katkı İndiriminin Uygulanma Sırası

Yatırıma katkı indirimi uygulanırken dikkat edilmesi gereken sırayı özet olarak belirtecek olursak;

- Yatırım katkı tutarı hesaplanarak, bu tutara ulaşıncaya kadar indirim konusu yapmak (yatırım konusu uçak elden çıkarılmadığı sürece),
- Beyannamenin ilgili olduğu yılı izleyen yıllarda yatırım katkı tutarından geçmiş yılda faydalanılan yatırım katkı meblağını düşerek kalan yatırım katkı tutarını hesaplamaya devam etmek,

⁵⁸ Resmi Gazete, 2009/15199 sayılı **Bakanlar Kurulu Kararı**

⁵⁹ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

• Yatırım katkı tutarı indiriminden yararlanılarak elde edilen uçağın 5 yıl mülkiyette tutulmasını sağlamaktır.

İşletmenin yatırım katkı tutarı indiriminden yararlanma hakkına sahip olduğu ve de dönemin beyannamesine göre kar açıklamasında bulunduğu yılda, yatırım katkı indiriminden yararlanılamaması durumunda izleyen yıllarda bu hak devam etmektedir.

Bununla birlikte Vergi Usul Kanunu'nun 118 madde 3. bendine “Mevzuda hata: Açık olarak vergi mevzuuna girmeyen veya vergiden müstesna bulunan gelir, servet, madde, kıymet, evrak ve işlemler üzerinden vergi istenmesi veya alınmasıdır”⁶⁰ denilmektedir.

Bu maddeye dayanarak beyanda hatalı işlem yapılması halinde düzeltme talebinde bulunulabilmektedir.

3.4.2.3.4. Kiracıların Özel Maliyet Harcamaları ve Yatırım Katkı İndirimi

Vergi Usul Kanunu 272. madde gemilerle (dolayısıyla uçaklarla) ilgili olarak; “Bir geminin iktisap tarihindeki süratini fazlalaştırmak, yolcu ve eşya yükleme ve barındırma tertibatını genişletmek veya değiştirmek suretiyle iktisadi kıymetini devamlı olarak artıran giderlerle bir motorlu kara nakil vasıtasının kasa veya motorunun yenisi ile değiştirilmesi veya alımında mevcut olmayan yeni bir tertibatın eklenmesi için yapılan giderler maliyet bedeline eklenmesi gereken giderlerdendir.”⁶¹ demektedir.

Söz konusu yapılan giderler özel maliyete konu olup, uçakların maliyet bedeline eklenmektedir.

⁶⁰ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

⁶¹ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

Bu yapılan giderlerin özel maliyet bedeli olabilmesi için;

- Uçağın kiralanmış olması
- Yapılan giderin kira konusu varlığa değer katmış olması
- Giderin bizzat kiracı tarafından yapılması

gerekir.

Özel maliyet bedelinin ekonomik ömrünün tespitinde, sürenin hesabına yatırımın tamamlanıp aktife alınması ve kullanılmaya hazır hale gelmesinden itibaren başlanır. Bu tarihten sonraki kullanım süresinin 5 yıldan fazla olması gerekir. Kullanım süresinin ise bu tarihten sonraki kalan kira süresi ile söz konusu harcamanın faydalı ömründen kısa olanı olarak anlaşılması gerekir. Çünkü bunlardan hangisi önce biterse, kullanım süresi de sona ermiş olacaktır. Faydalı ömrün de amortisman oranlarının belirlenmesine ilişkin yayımlanan 333 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde yer alan listelere göre tespit edilmesi uygun olacaktır.⁶²

Tüm açıklamalardan anlaşılacağı gibi faydalı ömrü 5 yıldan fazla olan özel maliyet bedeli niteliğindeki harcamalar için yatırım katkı tutarı indirimi uygulanmaktadır. Ama yatırıma ait kira süresi daha az ise kısa olan süre ek maliyetin faydalı ömrü (kullanım süresi) olarak kabul edilmektedir.

Özel maliyet bedeline ilişkin süre başlangıç hesaplaması yapılırken, yatırımın aktife alınması veya hazır hale gelmesi baz alınmaktadır.

Başka bir ifadeyle yatırıma katkı tutarı indiriminden yararlanmaya harcamaların yapıldığı yıldan itibaren başlanacak olup, özel maliyet bedeline ilişkin faydalı ömür,

⁶² a.g.e., s. 78.

yatırımın aktife alınması ve kullanılmaya hazır hale gelmesiyle başlayacak olduğu esastır.

5 yıllık zaman zarfını dikkate almadan yatırım indirimi istisnasından yararlanan işletmeler hakkında yasal işlem uygulanacağı yani cezalı tarhiyat hesaplanması gerekeceği gözükmektedir.

3.4.2.3.5. Kazancın Yetersizliği Durumunda Yatırım Katkı İndirimi

Finansal kiralama seçeneğiyle yatırım yapmayı tercih eden işletmenin, yatırımı yapmaya başladığı ilk senede karlılık durumu olmadığı zaman, yatırıma katkı tutarını indirim hakkından yararlanamayacaktır. İşletmenin, bu hakkından yararlanamama sebebi vergi matrahının yeterli olmamasından kaynaklandığı için, yararlanamadığı yatırıma katkı tutarı indirimi hakkı takip eden yıla devredileceğinden, aynı hakkı izleyen yılda kullanabilecektir.

3.4.2.3.6. Finansal Kiralama Sözleşmesinin İhlali ve Yatırım Katkı İndirimi

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 36. maddesinden sonra gelen Ek 5. maddesinin c bendi "Yatırım indirimine mevzu aktif değerlerin (yatırımın hangi safhasında olursa olsun) yatırımla güdülen gaye dışında parça parça satılması veya ek 2'nci maddedeki şartlardan herhangi birinin ihlali halinde, yatırım indirimi dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmemiş vergiler yönünden vergi ziyayı hadis olmuş sayılır. Bu maddeye göre zamanında alınamayan vergiler ile vergi cezalarında zamanaşımı, verginin tarihini veya cezanın kesilmesini gerektiren durumun husule geldiği tarihi takip eden yılın başından itibaren başlar."⁶³ denilmektedir.

Fakat söz konusu bu maddelerin de 4842 sayılı yasa ile kaldırıldığı da unutulmamalıdır. Bununla birlikte bahsettiğimiz olduğumuz 17.03.2011 tarih 12212 sayılı

⁶³ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

özelgeden de anlaşıldığı gibi, uçaklar Hazine Müsteşarlığı'nın izniyle tek bir teşvik belgesiyle alınabilmiştir. Yani Hazine Müsteşarlığı'na açıklayıcı bir sebep sunulularak, onay alınabilmesi halinde yatırıma konu edilerek alınmış uçaklar elden çıkarılabilir. Zaten yeni Bakanlar Kurulu Kararı'ndan da anlaşıldığı gibi yatırım katkı tutarı güncelleme yapılmadan toplam indirim tutarına ulaşıncaya kadar indirim konusuna devam edilmektedir. Buradan uzun bir dönem yatırım katkı tutarının beyannemelere konu edileceği anlaşılmaktadır. Yatırımdan vazgeçmeme süresi 5 yıl olsada, indirimden yararlanma süresi daha uzun olmaktadır. Vazgeçilmemesi gereken süreden ise belli koşullarda Hazine Müsteşarlığı'nın da onayıyla vazgeçilebildiği görülmektedir.

3.4.2.3.7. Kredi Faizi ve Kur Farkının Yatırım Katkı İndirimi

Karşısındaki Durumu

Vergi Usul Kanunu'nun 319 Seri No.lu Genel Tebliği'nin II-A. Kiralayana ilişkin hükümler kısmı 5. bentte; "Kiralayan şirketler tarafından iktisadi kıymetin satın alınmasında Türk Lirası veya döviz cinsinden kredi kullanılmış ise ilk yıl için ödenen kur farkları ve faiz giderlerinin sözleşme yapılmasından önce kıymetin maliyetine ilave edilebilecek olması halinde maliyete ilave edilecek aksi halde ve diğer yıllarda ise gider kaydedilecektir." düzenlemesi yer almaktadır.⁶⁴

Baz alınan uygulama kiralayan tarafından ilgili iktisadi kıymetin "iz bedelle" kayıtlarda izlenmesi olduğundan Bakanlıkça Vergi Usul Kanunu 319 Seri No.lu Genel Tebliği'nde belirtilen uygulama herhangi bir sorun yaratmayacaktır. Ayrıca, belli durumlarda ilgili iktisadi kıymet kiralayan açısından da amortismanına tabi tutulabilecek bir değerle değerlendirilebilecektir.

Kiracı statüsünde bulunan hava yolu şirketlerinin finansal kiralama yoluyla aldığı uçaklara ait kira ödemeleri, döviz cinsinden yapılmaktadır. Döviz olarak yapılan bu

⁶⁴ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

ödemelemler sonucunda oluşın kur farkları ve faiz giderleri ilk yıl uçağın maliyetine verilmekte olup sonraki yıllarda ise gider hesaplarına verilmektedir.

Yukarıdaki tebliğde de izah edildiğı gibi söz konusu kıymet ile ilgili olarak kiralamaya konu edilen iktisadi kıymetin döviz veya TL cinsinden bir kredi ile satın alınması halinde, kıymetin konu olduğı ilk seneye ait ödenen faiz ve kur farklarının kiralama sözleşmesinin yapılmasından önce ilgili iktisadi kıymetin maliyetine intikal ettirilebilecek olması halinde maliyete intikal ettirilmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte, Mali Müşavirlerin genel görüşü 163 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğı'ne dayanarak, kıymetlerin ilgili dönemden sonra meydana gelen kur farkları için, ait oldukları yıllarda doğrudan gider yazılması ya da maliyete intikal ettirilerek amortisman konusu yapılmasının doğru olacağı yönündedir.

Vergi Usul Kanunu 319 Seri No.lu Genel tebliğinden önce Mali yetkililerce yayımlanmış olan Vergi Usul Kanunu 163 Seri No.lu Genel Tebliğı'nde; "Yatırımların finansmanında kullanılan kredilerle ilgili faizlerden kuruluş dönemine ait olanların sabit kıymetle birlikte amortisman yoluyla itfa edilmek üzere yatırım maliyetine eklenmesi gerekmekte; işletme dönemine ait olanların ise, ilgili buldukları yıllarda doğrudan gider yazılması ya da maliyete intikal ettirmek suretiyle amortisman tabi tutulması, döviz kredisi kullanılarak yurt dışından sabit kıymet ithal edilmesi sırasında veya sonradan bu kıymetlere ilişkin borç taksitlerinin değerlemesi dolayısıyla ortaya çıkan kur farklarından, sabit kıymetin iktisap edildiğı dönem sonuna kadar olanların, kıymetin maliyetine eklenmesi zorunlu bulunmakta; aynı kıymetlerle ilgili söz konusu dönemden sonra ortaya çıkan kur farklarının ise, ait oldukları yıllarda doğrudan gider yazılması ya da maliyete intikal ettirilerek amortisman konusu yapılmasının mümkün bulunduğı"⁶⁵ belirtilmiştir.

Her iki tebliğde de ilgili faiz ve kur farklarının öncelik olarak maliyete eklenmesi gerektiğı, eğer bu mümkün değilse gider olarak kayıtlara alınabileceğı vurgulanmaktadır.

⁶⁵ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

Vergi Usul Kanunu 319 Seri No.lu Genel Tebliği'nin II-B. Kiracıya ilişkin hükümler kısmı 3. bentte; "Finansal kiralama sözleşmesine göre yapılan kira ödemeleri, borç anapara ödemesi ve faiz gideri olarak ayrıştırılacak ve bu ayrıştırma işlemi her bir dönem sonunda kalan borç tutarına sabit bir dönemsel faiz oranı uygulanmasını sağlayacak şekilde yapılacaktır. Kiralayan açısından yorumu yapılan "her bir dönem sonu" ifadesi, kiracı açısından sözleşmede belirtilen kira ödeme tarihidir."⁶⁶ denilmektedir.

Görüldüğü gibi kiracıya ilişkin olarak kredi faizleri ve kur farklarının nasıl değerlendirileceği hususuna değinilmemiştir.

Kiracıya ilişkin yasa ve tebliğlerde net bir açıklama olmaması nedeniyle mükellefler tarafından talep edilen faiz ve kur farklarının vergi karşısındaki durumuna ilişkin görüş olarak İstanbul Defterdarlığı tarafından verilen 09.05.2005 tarih 1448 sayılı özelge; finansal kiralama yoluyla edinilen kıymete ilişkin olarak kiralama süresi içinde sözleşmeye istinaden yabancı para üzerinden yapılan kira ödemelerinin değerlemesi sonucu ortaya çıkan kur farkının, finansal kiralama konusu kıymetin maliyetine intikal ettirilmesi ve maliyete eklenen bu farkların ilgili kıymetin amortisman süresi içinde itfa edilmesi gerektiği düşünülmektedir.⁶⁷

Sonuç olarak; Her ne kadar 163 n.l. tebliğ, 319 n.l. tebliğden önce çıkmış olsa genel görüş finansal kiralamalarda oluşan kur farklarının kira bedeli olması sebebiyle sonraki yıllarda da maliyete eklenebilme hususunun seçimlilik hakkına dayanarak yapılabileceği yönündedir.

Yatırım katkı oranından faydalanan uçak işletmesi kur farkı ya da faiz giderini takip eden senelerde maliyete atması durumunda yatırım katkı tutarının değişmesinin söz konusu olacağı görülmektedir. Bunun tersi olarak takip eden senelerde kur farkı ve faiz giderlerinin direkt gider kalemlerine yansıtılması durumunda ise yatırım katkı oranında bir değişiklik olmayacağı açıktır.

⁶⁶ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 15.10.2011)

⁶⁷ <http://www.mazarsdenge.com.tr/printerFriendly.php?contentId=120> (Erişim 29.10.2011)

3.5. 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ve Finansal Kiralama

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinin son fıkrasında kurum kazancının gelir vergisi mevzuuna giren gelir unsurlarının toplamından oluşacağı belirtilerek Gelir Vergisi Kanunu'nun 2. maddesinde belirtilen gelir unsurlarından hangisi elde edilirse edilsin herhangi bir ayırım gözetilmeden kurum kazancı olarak nitelendirileceği belirtilmiştir.⁶⁸

Dolayısıyla anlaşıldığı gibi ticari kazanç olarak nitelendirilen finansal kiralama sözleşmeleri kurumlar vergisinin konusuna girmektedir.

Finansal Kiralama Kanunu 30. maddeye göre; "Sözleşme her türlü vergi, resim ve harçtan istisnadır. Bakanlar Kurulu, dar mükellefiyete tabi kurumların bu Kanunun uygulamasından doğacak kazanç ve ücretlerinden yapılacak vergi tevkifat nisbetlerini sıfıra kadar indirmeye veya kurumlar vergisindeki nisbete kadar yükseltmeye yetkilidir."⁶⁹ denilmektedir.

Kiralayan, finansal kiralama firmasının çoğunun hatta tamamının dar mükellef statüsünde olduğu düşünülürse, bu ithaf onlara yönelik bir maddedir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu 3. madde 2. bentinde Dar Mükellefiyet; "Kanunun 1 inci maddesinde sayılı kurumlardan kanuni ve iş merkezlerinin her ikisi de Türkiye'de bulunmayanlar, sadece Türkiye'de elde ettikleri kazançları üzerinden vergilendirilirler." şeklinde tanımlanmıştır.⁷⁰

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu 3. madde, 3. fıkrasında dar mükellef kurum kazancına giren kazanç ve iratlar tanımlanmış bulunmaktadır.⁷¹

⁶⁸<http://www.yildizymm.com/YILDIZ%20YMM%20INTERNET/YAYINLARIMIZ/MAKALELER/FINANSAL%20KIRALAMA%20S%C3%96ZLESMESINDEN%20DOGAN%20HAKLARIN%20KIRACI%20TARAFINDAN%20DEVRI%20SONUCU%20ELDE%20EDILEN%20KAZAN%C3%87.pdf>
(Erişim 30.10. 2011)

⁶⁹ http://www.afomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 30.10.2011)

⁷⁰ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 30.10.2011)

⁷¹ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 31.10.2011)

a) 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine uygun Türkiye'de iş yeri olan veya daimî temsilci bulunduran yabancı kurumlar tarafından bu yerlerde veya bu temsilciler vasıtasıyla yapılan işlerden elde edilen ticarî kazançlar (Bu şartları taşıyabilecek kurumların ihraç edilmek üzere Türkiye'de satın aldıkları malları Türkiye'de satmaksızın yabancı ülkelere göndermelerinden doğan kazançlar, Türkiye'de elde edilmiş sayılmaz. Türkiye'de satmaktan maksat, alıcı veya satıcının ya da her ikisinin Türkiye'de olması veya satış sözleşmesinin Türkiye'de yapılmasıdır.).

b) Türkiye'de bulunan zirai işletmeden elde edilen kazançlar.

c) Türkiye'de elde edilen serbest meslek kazançları.

ç) Taşınır ve taşınmazlar ile hakların Türkiye'de kiralanmasından elde edilen iratlar.

d) Türkiye'de elde edilen menkul sermaye iratları.

e) Türkiye'de elde edilen diğer kazanç ve iratlar.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 3. maddesi 5. bendine göre kanuni merkez; vergiye tabi kurumların kuruluş kanunlarında, tüzüklerinde, ana statülerinde veya sözleşmelerinde gösterilen merkezdir.⁷²

⁷² <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 31.10.2011)

3.5.1. Finansal Kiralama ve Örtülü Sermaye Dağıtımı

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun örtülü sermayeyi hükme bağlayan 12. maddesinin 6/ç bendi uyarınca; 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu kapsamında faaliyet gösteren finansal kiralama şirketleri, 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname kapsamında faaliyet gösteren finansman ve faktoring şirketleri ile ipotek finansman kuruluşlarının bu faaliyetleriyle ilgili olarak ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan bankalardan yaptıkları borçlanmalar, örtülü sermaye olarak kabul edilmez.⁷³

Bilindiği üzere örtülü sermayeden bahsedilebilmesi için özsermayeye oranla çok yüksek oranda kredi alınması ve yüksek tutarlarda faiz ödenmesi söz konusu olmalıdır. Bahsi geçen 6/ç bent finansal kiralama hususuna değinerek, finansal kiralama hususunda söz konusu olan kredilerin örtülü sermaye ile ilişkilendirilemeyeceğine kesin hüküm getirmiştir.

3.5.2. Finansal Kiralama ve Yurtdışından Sağlanan Kurum Kazançları

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda örtülü sermaye ile ilgili olarak anılan 12. madde de, kurumların yurt dışında bulunan iş yerleri veya daimi temsilciliklerinin elde ettiği gelirleri, aşağıdaki şartları taşıdıkları zaman kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.⁷⁴

1) Tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun sermayesine katılmaları nedeniyle elde ettikleri kazançlar (Fonların katılma belgeleri ile yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kâr payları hariç),

2) Tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun karına katılma imkanı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde ettikleri kar payları.

⁷³ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 31.10.2011)

⁷⁴ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 31.10.2011)

2.b) Kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayan anonim ve limited şirket niteliğindeki şirketlerin sermayesine iştirak eden kurumların, bu iştiraklerinden elde ettikleri aşağıdaki şartları taşıyan iştirak kazançları;

2.b.1) İştirak payını elinde tutan şirketin, yurt dışı iştirakin ödenmiş sermayesinin en az % 10'una sahip olması,

2.b.2) Kazancın elde edildiği tarih itibarıyla iştirak payının kesintisiz olarak en az bir yıl süreyle elde tutulması (Rüçhan hakkı kullanılmak suretiyle veya yurt dışı iştirakin iç kaynaklarından yapılan sermaye artırımları nedeniyle elde edilen iştirak payları için sahip olunan eski iştirak paylarının elde edilme tarihi esas alınır.),

3) Yurt dışı iştirak kazancının kar payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler dahil iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az % 15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması; iştirak edilen şirketin esas faaliyet konusunun, finansal kiralama dahil finansman temini veya sigorta hizmetlerinin sunulması ya da menkul kıymet yatırımı olması durumunda, iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması,

4) İştirak kazancının, elde edildiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmesi.

Yurt dışındaki onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerin yapılabilmesi için ilgili ülke mevzuatına göre ayrı bir şirket kurulmasının zorunlu olduğu durumlarda, özel amaç için kurulduğunun ana sözleşmelerinde belirtilmesi ve fiilen bu amaç dışında faaliyetinin bulunmaması şartıyla, söz konusu şirketlere iştirak edilmesinden elde edilen kazançlar için bu bentte belirtilen şartlar aranmaz.

Bu bent uyarınca vergi yükü, kanunî veya iş merkezinin bulunduğu ülkede ilgili dönemde tahakkuk eden ve kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler dahil olmak üzere toplam gelir ve kurumlar vergisi benzeri verginin, bu dönemde elde edilen toplam dağıtılabilir kurum kazancı ile tahakkuk eden gelir ve kurumlar vergisi toplamına oranlanması suretiyle tespit edilir.

4.c) Kazancın elde edildiği tarih itibarıyla aralıksız en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının % 75 veya daha fazlası, kanunî veya iş merkezi Türkiye'de bulunmayan anonim veya limited şirket niteliğindeki şirketlerin her birinin sermayesine en az % 10 oranında iştirakten oluşan tam mükellefiyete tâbi anonim şirketlerin, en az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan yurt dışı iştirak hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kurum kazançları.

4.g) Kurumların yurt dışında bulunan iş yerleri veya daimî temsilcileri aracılığıyla elde ettikleri aşağıdaki şartları taşıyan kurum kazançları;

4.g.1) Bu kazançların, doğduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az % 15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması,

4.g.2) Kazançların elde edildiği hesap dönemine ilişkin yıllık kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmiş olması,

4.g.3) Ana faaliyet konusu, finansal kiralama dahil finansman temini, sigorta hizmetlerinin sunulması veya menkul kıymet yatırımı olan kurumlarda, bu kazançların doğduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması.

3.6. 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu ve Finansal Kiralama

Katma değer vergisi uygulamamızda, Avrupa'daki uygulamaya paralel olarak, varış yeri ilkesi geçerli olup, ithalat da vergiye tabidir. Bu durum, Katma Değer Vergisi Kanunu'nun I/2. maddesinde, her türlü mal ve hizmet ithalatının vergiye tabi olduğu belirtilmek suretiyle, açıkça ortaya konmuştur. Kiracının yurt dışındaki kiralayandan mal kiralaması (sözleşme süresi sonunda kiracının o malı satın alması koşuluyla) veya yerli finansal kiralama şirketinin yurtdışından kiralamak üzere mal satın alması durumlarında KDV hesaplanması gerekmektedir.⁷⁵

3065 sayılı Katma Değer Vergisi 15 numaralı Genel Tebliği'nde; Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1. maddesine göre işlemler Türkiye'de yapıldıkları takdirde vergiye tabi tutulabilecektir. Aynı Kanunun 6/b maddesine göre, Türkiye'de yapılan, değerlendirilen veya faydalanan hizmetler Türkiye'de ifa edilmiş sayılacaktır. Yurt dışındaki firmalara yaptırılan hizmetlerden bu kapsama girenlerin vergiye tabi olacağı açıktır. Bu gibi hizmet ifalarında mükellef esas olarak yurt dışındaki firma olmakla birlikte, firmanın Türkiye'de ikametgahı, işyeri, kanuni merkezi ve iş merkezi bulunmaması halinde vergi, sözü edilen kanunun 9. maddesi gereğince hizmetten faydalanan yurt içindeki muhatap tarafından bağlı bulunulan vergi dairesine sorumlu sıfatıyla beyan edilip ödenecektir.⁷⁶

KDV 15 nolu Genel Tebliği'nden de anlaşıldığı gibi Katma Değer Vergisi sorumlusunun Türkiye'de herhangi bir iş yeri, iş merkezi vb. herhangi bir bağlı bulunmadığı sürece, vergi dairesine karşı sorumlu olan taraf finansal kiralama hizmetinden yararlanan kiracıdır. Sorumlu sıfatıyla Katma Değer Vergisi (2 nolu beyanname) beyanında bulunarak, 1 numaralı Katma Değer Vergisi Beyannamesi ile ilgili tutar indirim konusu yapılmaktadır. Böylelikle vergi dairesinin istediği iz düşümü sağlanmakta, bununla birlikte katma değer vergisini beyan eden kiracıya hiçbir maliyet unsuru doğmamaktadır.

⁷⁵ a.g.e., s. 103.

⁷⁶ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 31.10.2011)

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nu çerçevesinde yapılan mal ve hizmet teslimleri özel oranlı KDV'ne tabidir. Finansal kiralama şirketleri tarafından yapılacak mal ve hizmet teslimleri kdv özel oranı %1'dir.

3297 sayılı yasa ile değiştirilen 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesine göre; "Banka ve sigorta şirketlerinin 10.6.1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir."⁷⁷

Yapılan bu düzenleme ile banka ve sigorta şirketlerinin finansal kiralama kanununa göre yaptıkları işlemler Banka Sigorta Muameleleri Vergisi kapsamından çıkarılmıştır. Böylelikle, banka ve sigorta şirketleri tarafından 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre yapılacak işlemler özel oranlı (% 1) Katma Değer Vergisi'ne tabi tutulmuştur.

3.7. 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu ve Finansal Kiralama

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 30. maddesi'nde; "sözleşme her türlü vergi, resim ve harçtan istisnadır"⁷⁸ hükmü yer almaktadır. Bu nedenle, finansal kiralama sözleşmeleri üzerinden, bahsi geçen kanun hükmü gereği Damga Vergisi hesaplanmamaktadır.

Finansal kiralama sözleşmesinin bir gereği olarak teminat mektubu ya da ipotek verilmesi durumu söz konusu olduğunda, bunlara ilişkin kağıtların finansal kiralama sözleşmesi kapsamında değerlendirildiği bilinmektedir.

⁷⁷ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 31.10.2011)

⁷⁸ <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.3226&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=> (Erişim 11.11.2011)

Bununla birlikte, Maliye Bakanlığı finansal kiralama sözleşmesinin başka bir kiralayana devrini sağlayan sözleşmeyi finansal kiralama sözleşmesi veya onun için gerekli bir sözleşme olarak görmemektedir.

Eski finansal kiralama sözleşmesindeki “kiralayan” kısmının değişmesinin tamamıyla finansal kiralama sözleşmesiyle ilgili olduğu açıkça belli olmasına rağmen Maliye Yetkilileri bu değişimi finansal kiralama sözleşmesinin bir parçası olarak değerlendirmemektedir. Eski sözleşmenin bitim tarihinde yeni sözleşmenin yapılmasıyla birlikte damga vergisinden istisna tutulması söz konusuyken, ara bir zaman diliminde değişiklik yapıldığında Maliye Yetkilileri damga vergisi hesaplanması gerektiği kanaatindedir. Bu sebeple böyle bir durumda damga vergisi ihtirazi kayıtlarla beyan edilmelidir.

4. TÜRKİYE'DE KONUSU UÇAK OLAN FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDE DEĞERLEME ve AMORTİSMAN

4.1. Kiralayana İlişkin Hükümler

4.1.1. Kira Ödemelerinin Aktifleştirilmesi

Finansal Kiralama Sözleşmesi süresi boyunca kiracının yapacağı toplam kira ödemeleri tutarı; anapara ile birlikte faiz, alacak olarak aktife alınacaktır. Diğer taraftan ise, aktifleştirilen alacak tutarı ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark gelecek aylara/yıllara ait hesabın alacak kısmına kaydedilerek kayıtlara alınacaktır.

4.1.2. İktisadi Kıymetin Değerlemesi

Kiralama konusu uçak, uçağın net bilanço aktif değerinden kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu bulunan tutar ile değerlendirilecektir. Uçağın net bilanço aktif değerinden kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu bulunan tutarın sıfır veya negatif olması halinde, uçak iz bedeliyle değerlendirilip aradaki fark iktisadi kıymetin elden çıkarılmasından elde edilen kazançlar gibi işleme tabi tutulacak olup gelir kaydedilmesi gerekmektedir.

Finansal kiralama konusu iktisadi kıymetin net bilanço aktif değeri ile kira ödemelerinin bugünkü değeri çoğu zaman birbirine eşit olduğundan finansal kiralama şirketi uçağı iz bedeliyle kayıtlarında gösterecektir.

Uçağın net aktif bilanço değerinden, kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu oluşan tutarın pozitif olması durumunda, pozitif fark finansal kiralama şirketi tarafından amortismanına tabi tutulacaktır.

4.1.3. Gelecek Dönemlere Ait Faiz Gelirleri

Kiralanan uçağın finansal kiralama sözleşmesinin yapıldığı tarihteki rayiç bedelinden, her bir dönem sonunda anapara geri ödemelerinin düşülmesi sonucu kalan tutar üzerinden sabit bir dönemsel faiz oranı oluşacak şekilde hesap edilmesiyle tahakkuk ettirilecektir. Tahakkuk tarihi ifadesinden vade bitim tarihinin anlaşılması icap etmektedir.

Bununla birlikte her bir dönem sonu ifadesinden anlaşılması gereken, kira sözleşmesi ekinde bulunan ödeme planındaki ödeme dönemleridir. Misal olarak; 4 yıllık kiralama dönemi, yılda bir kez ödemeli ve her yıl 30/09... tarihinde kira ödemesi öngörülmüşse, “her bir dönem sonu” ifadesinden 30/09/... , 30/09/... ve sonraki yıllar tarihlerini anlamak gerekmektedir. Bu durumda, her bir 30/09/... tarihi itibarıyla faiz ve anapara ayrıştırması yapılarak, pasifleştirilen faiz gelirlerinden 30/09/... tarihi itibarıyla bakiye anapara borcuna isabet eden faiz tutarı gelir kaydedilmelidir.

4.1.4. Aktifleştirilecek İktisadi Kıymetin Reeskonta Tabi Olmaması

Aktifleştirilen alacak tutarının reeskonta tabi tutulması mümkün bulunmamaktadır.⁷⁹

⁷⁹ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 11.11.2011)

4.1.5. Kur Farkları ve Faiz Giderleri

Kiralamaya konu edilen iktisadi kıymetin döviz veya TL cinsinden bir kredi ile satın alınması halinde, kıymetin konu olduğu ilk seneye ait ödenen faiz ve kur farklarının kiralama sözleşmesinin yapılmasından önce ilgili iktisadi kıymetin maliyetine intikal ettirilebilecek olması halinde maliyete intikal ettirilmesi, bunun dışında ise gider olarak kaydedilebileceği bilinmektedir.

Baz alınan uygulama kiralayan tarafından ilgili iktisadi kıymetin "iz bedelle" kayıtlarda izlenmesi olduğundan Bakanlıkça Vergi Usul Kanunu 319 Seri No.lu Genel Tebliği'nde belirtilen uygulama herhangi bir sorun yaratmayacaktır. Ayrıca, belli durumlarda ilgili iktisadi kıymet kiralayan açısından da amortismanına tabi tutulabilecek bir değerle değerlendirilebilecektir.

4.1.6. Aktifleştirmede Rayiç Bedel Uygulaması

Kiralayanın finansal kiralamaya konu uçağın üretimini veya alım satımını yapması halinde, iktisadi kıymetin net bilanço aktif değeri olarak rayiç bedeli dikkate alınacaktır. Rayiç bedel ile maliyet bedeli arasındaki farkın normal bir satış işleminden elde edilen kar veya zarar olarak işleme tabi tutulması gerekmektedir.

4.2. Kiracıya İlişkin Hükümler

4.2.1. Değerleme Tutarının Saptanması

Finansal kiralama sözleşmesinde, sözleşme konusu; kullanma, işletme hakkı ve sözleşmeden doğan borç, uçağın rayiç bedeli veya sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin, mevcut bulunulan dönemin değeri ile karşılaştırılacak düşük olanı ile

değerlenecektir. Belirlenen değer üzerinden finansal kiralama konusu uçak, kullanma hakkı olarak kayıtlara alınacak karşılığında ise kiralayana olan borç pasife kaydedilecektir.

----- / -----

260. Haklar

301/401 Finansal Kiralama İşleminde Borçlar

----- / -----

4.2.2. Amortisman Uygulaması

Kiracı tarafından aktifleştirilen finansal kiralamaya konu uçağın kullanma hakkı, Vergi Usul Kanunu 298. madde ve Vergi Usul Kanunu ilgili tebliğlere göre yapılacaktır. Yani uçaklar faydalı ömür sürelerine göre amorti edilecektir. Mevzuatımıza göre geçerli olan, uçakların faydalı ömür süresi 10 yıldır.⁸⁰

Sözleşmenin fesholması halinde kalan dönemler için iktisadi kıymetle ilgili olarak amortisman ayrılma ve yeniden değerlendirme işlemleri yapılması mümkün bulunmamaktadır.

01.07.2003 tarihinden itibaren Vergi Usul Kanunu'na uygun olarak yapılan sözleşmelere göre ödenen kira bedelleri ödendiği tarihte tamamen gider kaydedilemez. Vergi Usul Kanunu'na eklenen mükerrer madde 290 uyarınca uçağın rayiç bedeli (normal alım/satım bedeli) veya kira ödemelerinin bugün ki değerinden hangisi düşükse o bedel, "kullanma hakkı" olarak bilançoda aktifleştirilir. Bu anlamda mülkiyetine sahip olduğumuz; bina, taşıt, makine, teçhizat gibi iktisadi kıymetlerden bir farkı olmaz.

Bilançoda haklar arasında yer alan bu bedel, o uçak satın alınsaydı nasıl amortisman tabi tutulacak idiyse aynı şekilde amortisman tabi tutulur. 5024 Sayılı

⁸⁰ http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Yararli_Bilgiler/amortisman_oranlari2011.html (Erişim Tarihi 02.12.2011)

Kanun'un 2'nci maddesi ile amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin Maliye Bakanlığı'na tespit edilecek oranlar üzerinden itfa edileceği prensibi getirilmiş olup, tespit edilecek oranın 2 katı oran üzerinden azalan bakiyeler usulüyle de amortisman ayrılabilir.

Haklar arasında aktifleştirilen bedel ile toplam kira ödemesi arasındaki fark ise ödenecek faiz (finansman) giderini oluşturmaktadır. Bu tutarlar, her kira taksiti ödemesi anında gider kayıt edilecektir.

Basit bir örnekle açıklamak gerekirse; Toplam kira ödemesi sözleşmede 100 olarak gösterilmiş ve uçağın rayiç bedeli 60 ise, kira ödemesinin faize tekabül eden kısmı 40 demektir. Bu durumda muhasebeleştirme;

----- / -----		
260. Haklar	60	
302/402 Ertelenmiş Finansal Kiralama Borç Maliyeti	40	
301/401 Finansal Kiralama İşleminde Borçlar		100
----- / -----		

60 birimlik "uçak kullanma hakkı" amortismanına tabi tutulacak, 40 birimlik faiz kısmı ise ödendiği tarihlerde finansman gideri olarak kaydedilecektir.

Uçağın ekonomik ömrü 10 yıl ise yıllık (1/10=) %10 oranında amortisman ayrılabilir. Azalan bakiyeler usulünde bu oran %20 olacaktır. Azalan bakiyeler usulü ilk yıllarda daha fazla amortisman ayırmaya imkan verir. Her yıl net bakiyenin (=uçak değeri-önceki dönemlerde ayrılan amortismanlar) %20 oranında amorti edilmesi anlamına gelir. Azalan bakiyeler yöntemi seçildiğinde, ilk senelerde daha çok tutarda gider yazılmasına imkan tanınmış olduğu için kar tutarı yüksek olan uçak işletmeleri, amortisman uygulamalarında azalan bakiyeler yöntemini seçmektedir.

4.2.3. Anapara, Faiz Giderleri ve Kur Farkı

Hava yolu şirketlerinin finansal kiralama yoluyla aldığı uçaklara ait kira ödemeleri, döviz cinsinden yapılmaktadır. Döviz olarak yapılan bu ödemeler sonucunda oluşan kur farkları ve faiz giderleri ilk yıl uçağın maliyetine verilmekte olup sonraki yıllarda ise gider hesaplarına verilmektedir.

Bununla birlikte, Mali Müşavirlerin genel görüşü 163 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'ne dayanarak, "Döviz kredisi kullanılarak yurt dışından sabit kıymet ithal edilmesi sırasında veya sonradan bu kıymetlere ilişkin borç taksitlerinin değerlendirilmesi dolayısıyla ortaya çıkan kur farklarından, sabit kıymetin iktisap edildiği dönem sonuna kadar olanların, kıymetin maliyetine eklenmesi zorunlu bulunmakta; aynı kıymetlerle ilgili söz konusu dönemden sonra ortaya çıkan kur farklarının ise, ait oldukları yıllarda doğrudan gider yazılması ya da maliyete intikal ettirilerek amortisman konusu yapılması, mümkün bulunmaktadır"⁸¹ finansal kiralamalarda oluşan kur farklarının kira bedeli olması sebebiyle sonraki yıllarda da maliyete eklenebilme hususunun seçicilik hakkına dayanarak yapılabileceği yönündedir.

Özet olarak döviz cinsinden borçlanılan finansal kiralama işlemlerinde, kıymetin aktifleştirildiği ilk yılın sonuna kadar olan kur farkı, finansal kiralama konusu kıymetin maliyetine eklenmeli ve amortisman tabi tutulmalıdır. Sonraki yıllara ilişkin kur farkının maliyete intikali veya doğrudan gider kaydedilmesi tercihinize bağlıdır.

4.2.4. Reeskont Uygulanmaması

Finansal kiralama borçlarının Vergi Usul Kanununun 285. maddesine göre reeskont uygulaması mümkün bulunmamaktadır.⁸²

⁸¹ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 11.11.2011)

⁸² <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (Erişim 11.11.2011)

4.2.5. Yurtdışına Ödenen Kira Gelirleri Üzerinden Yapılacak Vergi Kesintisi

Yurtdışından yapılacak finansal kiralamalarda, Finansal Kiralama Kanunu kapsamındaki faaliyetlerden sağlanan gayrimenkul sermaye iratları kurumlar vergisi stopajına tabi olduğu için %1 oranında stopaj yapılır. Ancak uçakların vergi anlaşması olan bir ülkeden kiralanması halinde, stopaj ihtirazi kayıtla verilebilmektedir.

Vergi Anlaşmalarının gayrimenkul varlıklarını düzenleyen 6. maddesinde uçakların gayrimenkul olarak kabul edilmeyeceği belirtilmektedir. Dolayısıyla bunlara ilişkin kiralama gelirleri buraya sokulamamaktadır. Uçaklarla ilgili olarak 8'nci madde de yer alan hükümler, bunların uluslar arası trafikte işletilmesi ile ilgili olup, bazı sözleşmelerde arazi olarak kiralamalardan elde edilen gelirler bu madde kapsamında değerlendirilmektedir. Bu halde vergileme, uçağı işleten firmanın mukimi olduğu ülkede yapılmaktadır. Dolayısıyla, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması olan ülkelerle yapılan finansal kiralama sözleşmesi gereği ödenen %1 oranındaki stopaj bedeli ihtirazi kayıtla beyan edilmekte ve davalar kazanılarak söz konusu bedeller açılan davalar sonucunda Gelir İdaresi'nden geri tahsil edilmektedir.

Çıplak uçak kiralamaları ise önceki maddelerde düzenlenmediğinden (Japonya anlaşması hariç) 21'nci maddedeki "Diğer Gelirler" kapsamına girmektedir. Bu kapsamdaki gelirler genellikle (ve başka bir yerde de özel bir belirleme yapılmıyorsa) geliri elde edenin mukim olduğu ülkelerde vergilenmekte olup, Türkiye'de vergileme yapılması kabul edilen anlaşmalarda vardır.

Bununla birlikte, Japonya ile yapılan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasının 12. maddesinde bulunan "sınai, ticari veya bilimsel teçhizatın kullanma hakkı veya kullanma imtiyazı karşılığında yapılan her türlü ödemenin" gayrimaddi hak bedeli olarak vergilendirileceği ve stopaj yapılması gerektiğini ileri süren yazarlar da vardır. Hatta Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğünün Vergi Anlaşmalarına Bakan Dairesi'nden şifahi olarak alınan bilgide, 12'nci maddedeki bu hükümlerin, sırf bu tür gelirleri vergilemek için konulduğu belirtilmiştir. Yani genel itibar vergilemenin gerektiği yönündedir.

Ancak, Japonya anlaşmasının “Gayri maddi hak bedellerini” düzenleyen 12’nci maddesinde “sınai ticari bilimsel teçhizatın kullanım imtiyazı veya kullanma hakkı karşılığında ödenen her türlü bedelleri, bunun yanı sıra gemi veya uçakların çıplak olarak kiralanmasından elde edilen kazançları da (8’nci maddede belirtilenlerin dışında) kapsar” denilmek suretiyle, bir anlamda uçak kiralanmasından elde edilen gelirin sınai ve ticari teçhizatın kullanma bedeli dışında görüldüğü kabul edilmektedir.

Bu maddedeki hüküm nedeniyle Japonya’dan yapılan uçak kiralaması 12’nci madde kapsamına girmekte ve 24’ncü maddedeki diğer gelirlerin kapsamı dışında kalmaktadır. Bu nedenle, eğer Japonya’dan böyle bir kiralama yapılırsa ve Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 24’ncü maddesi uyarınca kesilecek stopajın oranı daha düşük değilse, bu maddeye göre %10 stopaj yapılacaktır. Ancak, finansal kiralama kanunu kapsamındaki gayrimenkul sermaye iratlarının oranı %1 olduğundan, stopaj %1 yapılacaktır.

Dolayısıyla, 12’nci maddedeki sınai-ticari teçhizat kullanım bedeli ifadesinden uçak kira bedelini anlamamak gerekecektir. Bu nedenle de, devamlı uçak kiralaması için ödenen bedel, diğer ülkelerde, hep 21’nci maddedeki Diğer Gelirler kapsamına girer ve buna göre vergilenmektedir.

Vergi anlaşması olmayan ülkelerden yapılan finansal kiralamalarda ise %1 stopajın muhakkak yapılması gerekmektedir.

5. FİNANSAL KİRALAMA YÖNTEMLERİ

Leasing; genel olarak yurt içi kiralama ve uluslararası kiralama olmak üzere ikiye ayrılır. Kiralamanın yurt içi ya da uluslararası ayrımı; kiralamaya konu edilen malın ithal edilip edilmediğine göre değil, sözleşmeye taraf olanların yurt içi ya da yurt dışında olmasından kaynaklanmaktadır.⁸³

5.1. Yurtiçi Finansal Kiralama

Yurt içi leasing, kiralamaya konu malın, yurtiçinde bulunan kiralayan tarafından yine yurtiçinde bulunan kiracıya kiralamasıdır. Kiralayan leasing firması, söz konusu malı yurtiçinden veya yurtdışından temin edebilir. Burada önemli daha sonradan meydana gelen finansal kiralama sözleşmesini imzalayan tarafların yurtiçinde bulunuyor olmasıdır.

Uygulamada yurt içi leasing; kiralanan malın ithal edilmiş olup olmadığına göre ikiye ayrılarak karşımıza çıkmaktadır.

5.1.1. İthalatsız Yurt İçi Kiralama

İlk olarak kiracı finansal kiralama sözleşmesine konu olacak malı seçen yatırımcı (ileride kiracı) malın satıcısı ile satış sözleşmesini yapar. Söz konusu yatırımı finansal kiralama yöntemi ile almayı isteyen yatırımcının ikinci adımı ise finansal kiralama şirketi bulmak olacaktır. Bulduğu finansal kiralama şirketi, yatırımcının durumunu analiz ederek, kendisine sunduğu teklifi sonuca bağlar. Bu işlemin sonucunda kiralama

⁸³ Ali Ceylan, *Finansal Teknikler*, 2.Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 1995, s.19

sözleşmesi imzalanır. Finansal kiralama şirketi gerekli görürse, yatırımcıdan teminatta isteyebilir.

Sözleşmenin imzalanmasının ardından, finansal kiralama şirketi, satıcıya malın bedelini öder. Söz konusu mal yatırımcıya teslim edilir. Yatırımcı, kiralama süresince finansal kiralama şirketine kira ödemelerini gerçekleştirir.

Bu süre içerisinde yatırım konusu mala ilişkin; sigorta, tamir, bakım, onarım vb. giderler malı teslim alan yatırımcı tarafından karşılanacaktır.

Kira müddeti sonunda yatırımcı malı geri teslim ederek kira sözleşmesini bitirebileceği gibi, kira sözleşmesini daha düşük tutarlı ödemeler eşliğinde uzatma ya da temsili bir ödeme karşılığında malın mülkiyetine sahip olma hakkına sahiptir. Hangisini, nasıl seçebileceği sözleşme koşullarında belirtilir.

5.1.2. İthalatlı Yurt İçi Kiralama

İthalatlı yurt içi kiralalarında daha sonradan finansal kiralamaya konu olacak olan malı sağlayacak satıcı yurt dışında bulunmaktadır.

İthalatlı yurt içi kiralamanın söz konusu olabilmesi için ilk olarak yatırımcı (ileride kiracı olacak), yatırım malını seçerek satıcı ile fiyat teslim koşullarını içeren satış sözleşmesini imzalar. Söz konusu yatırımı finansal kiralama yöntemi ile almayı isteyen yatırımcının ikinci adımı ise finansal kiralama şirketi bulmak olacaktır. Bulduğu finansal kiralama şirketi, yatırımcının durumunu analiz ederek, kendisine sunduğu teklifi sonuca bağlar. Bu işlemin sonucunda kiralama sözleşmesi imzalanır. Finansal kiralama şirketi gerek lüzum görürse, yatırımcıdan teminatta isteyebilir.

Yatırımcının elinde yüksek olasılıkla teşvik indirimi bulunacaktır. Leasing şirketi ve yatırımcı kira sözleşmesi ile Hazine Müsteşarlığı'na başvuruda bulunur. Hazine Müsteşarlığı da yatırımcının elinde bulundurduğu gümrük muafiyetli ve yatırım indirimli teşvik belgesini finansal kiralama şirketine devir edecektir.

Bu işlemlerin akabinde finansal kiralama şirketi, satıcıya malın bedelini öder. Finansal kiralama şirketi de gümrük muafiyetli teşvik belgesini gümrüğe sunarak malı gümrükten çeker. Söz konusu mal yatırımcıya teslim edilir. Yatırımcı, kiralama süresince finansal kiralama şirketine kira ödemelerini gerçekleştirir.

Bu süre içerisinde yatırım konusu mala ilişkin; sigorta, tamir, bakım, onarım vb. giderler malı teslim alan yatırımcı tarafından karşılanacaktır.

İthalatsız yurt içi kiralama olduğu gibi, kira müddeti sonunda yatırımcı malı geri teslim ederek kira sözleşmesini bitirebileceği gibi, kira sözleşmesini daha düşük tutarlı ödemeler eşliğinde uzatma ya da temsili bir ödeme karşılığında malın mülkiyetine sahip olma hakkına sahiptir. Hangisini, nasıl seçebileceği sözleşme koşullarında belirtilir.

5.2. Uluslararası Kiralama (Cross – Border Leasing)

Bir ülkede yerleşik kiralayanın bir diğer ülkede yerleşik kiracıya yaptığı kiralama “uluslararası (international)” veya “sınırlar arası (cross border)” kiralama olarak nitelendirilir. Komplikasyonları çok olan bir kiralama türü olan ülkelerarası kiralama, ülkeler arasındaki yasal uyum zorluklarına karşın giderek önem kazanmakta ve yaygınlaşmaktadır.⁸⁴

Tanımdan da anlaşılacağı gibi uluslar arası kiralama anlaşmalarında kiracı da kiralayanda farklı ülkelerde bulunmaktadır. Uluslar arası kiralama yöntemi, ülkelerin sağlamış olduklarında vergisel avantajlarla birlikte, vergi dışında da sağlanan diğer avantaj ve kolaylıklar nedeniyle hızlı bir gelişme göstermektedir.

⁸⁴ http://kutuphane.ksu.edu.tr/e-tez/sbe/T00607/Halil_Ibrahim_Baskan_tez.pdf (Erişim 06.11.11)

Bunun en belirgin özelliği kiracı ve kiralayanın kendi ülkelerinde yatırımcı kabul edilmeleri, yatırım indirimi ve teşviklerden ayrı ayrı yararlanma hakkına sahip olmalarıdır.

Uçak İşletmeleri konusu ve içeriği (yüksek bedel) itibariyle uluslar arası kiralama yapmaktadır. Yatırım malı, yurt dışında mukim bulunan finansal kiralama şirketi tarafından satın alınarak kiralanmaktadır. Bu organizasyonda, Türkiye'de faaliyet gösteren finansal kiralama şirketi aracılık işlevini üstlenmektedir.

Uluslar arası leasing konusunu; gümrük muafiyetli yatırım teşvik belgesine sahip olup olmamasına göre sınıflandırmak mümkündür.

5.2.1. Gümrük Muafiyetli Uluslar Arası Kiralama

Gümrük muafiyetli uluslar arası kiralamada, yurt içindeki kiralama şirketi, konusu itibariyle uluslararası finansal aracılık hizmeti sağlayan bir işletmedir. Kiralama şirketi, sahip olduğu muhabir şirketlerin aracılığıyla, yatırım malının satın alınacağı ülkedeki en uygun koşulları sağlayacak muhabir şirketle yatırımcı arasında bir finansman bağlantısı kurmaktadır.

Gümrük muafiyetli uluslararası kiralamalarda öncelikle yatırımcı, yatırım malını seçerek, satıcı ile satış sözleşmesini imzalamaktadır. Daha sonra yatırımcı yurt içindeki bir kiralama şirketine müracaat etmektedir.

Kiralama şirketi, yatırımcının müracatını değerlendirerek yurt dışındaki muhabir şirketle irtibata geçip dış finansman kaynağını sağlama hususunu irdeler. Tüm bu araştırmalar sonunda kiralama şirketi, koşulları uygun görürse, yatırımcıya teklif vermektedir.

Muhabir leasing şirketi isterse yatırımcıdan, yatırımın bir kısmı için teminat talebinde bulunma hakkında sahiptir. Muhabir leasing şirketi ve yatırımcı, anlaşmaya bağladıkları hususları içeren kira sözleşmesini imzalarlar. Yatırımcı, kira sözleşmesinin bir örneğini, tescil için Hazine Müsteşarlığı'na gönderir ve tescil işlemi yapılır.

Sözleşmenin bir örneği tescil için gönderildikten sonra sıra yatırımcının, yatırım Teşvik Belgesi için Hazine Müsteşarlığı'na başvurmasındadır.

Bunların akabinde yatırımcı, satıcı ile arasındaki satış sözleşmesini muhabir leasing şirketine devretmektedir. Malın mülkiyeti leasing şirketi tarafından satıcıya ödenerek alınır. Yatırım konusu mal, yatırımcıya teslim edilir.

Kiracı, kira süresi bitiminde önceden belirlenen bir ödeme karşılığında malın mülkiyetine sahip olma hakkına sahiptir.

5.2.2. Gümrük Muafiyetsiz Uluslar Arası Kiralama

Gümrük muafiyetsiz uluslar arası kiralamalarda öncelikle yatırımcı, satıcı ile satış sözleşmesini gerçekleştirir. Daha sonra yatırımcı yurt içindeki bir leasing şirketine başvuruda bulunmaktadır. Leasing şirketi, yatırımcının başvurusunu değerlendirerek kararını belirlemektedir. Leasing şirketi olumlu karar vermesinin akabinde yurt dışındaki muhabir şirketle bağlantı kurarak, dış finansman kaynağını temin eder ve tüm çalışmalarının sonucunda yatırımcıya teklif götürür.

Muhabir leasing şirketinin lüzum bulması halinde yatırımcıdan belli bir miktar teminat isteme hakkı vardır. Muhabir leasing şirketi ve yatırımcı, leasing şirketi aracılığıyla kira sözleşmesini karşılıklı imzalar. Kira sözleşmesinin bir nüshasını yatırımcı, tescil için Hazine Müsteşarlığına gönderir.

Bütün bu işlemlerden sonra yatırımcı, satıcı ile yapmış olduğu satış sözleşmesini muhabir leasing şirketine devir işlemini gerçekleştirir. Muhabir leasing şirketi sözleşme konusu yatırımın bedelini satıcıya gönderir. Böylece artık yatırımcı, tahakkuk eden gümrük bedelinin karşılığı teminatı gümrüğe vererek malı gümrükten çekme hakkına kavuşmuş olur.

Yatırımcı, kira sözleşmesinin sona erdiği tarihte ücreti önceden belirlenmiş bir ödeme karşılığında malın mülkiyetine sahip olur. Malın kiralama yoluyla yurt içine sokulduğu tarihte tahakkuk eden ve teminata bağlanan gümrük bedelini gümrüğe öder.

Yatırımcı isterse, malı muhabir leasing şirketine geri verebilir. Malın geri verildiği gümrüğe bildirilerek, önceden verilen teminat geri alınabilir.

5.3. Adi Kiralama ile Uçak Temini

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu kapsamına girmeyen kiralamalar (operasyonel) adi kiralamalar olarak nitelendirilmektedir. Adi Kiralamalarda kira tutarının tamamı ilgili dönemde gider olarak kayıt edilmektedir. Bu tür kiralamalarda Katma Değer Vergisi oranı ise % 1'dir.

Adi Kiralama işlemi finansman amacı değil de, sadece uçağı kullandırma amacı içermektedir. Yani buradaki kiralama kelimesi; fiili olarak nasıl bir ev kiralayıp sözleşme bitiminde taşıyorsak ya da bir otomobili günü birlik kiralayıp gün bitiminde teslim ediyorsak aynı mantıkta uçağı da belli bir süre için kiralayıp geri teslim etmek şeklindedir.

Bu tip kiralama yöntemini genellikle uçak işletmeleri, yeni uçak siparişlerini bekleme esnasında kısa bir zaman dilimi için tercih etmektedir. Adi kiralama yapan şirketin hukuki yapısı ile ilgili olarak kanunlarda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple genel olarak Borçlar Kanunu hükümlerinin baz alındığı bilinmektedir.

Adi kiralamada aksine hüküm olmadıkça kiralananın (kiralayan tarafından) başkasına kiraya veya ariyet olarak verilmesi ya da başkasını ortak etme olanağı bulunmaktadır.⁸⁵

5.3.1. Adi Kiralama ile Finansal Kiralama Arasındaki Fark

Adi Kiralama ile Finansal Kiralama arasındaki farkların başlıcalarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- Finansal kiralama sözleşmeleri finansman sağlayarak uçak temin edilmesini hatta bu uçağın sözleşme sonunda işletmenin mülkiyetine geçmesi amacını güderken, adi kiralama sözleşmeleri sadece başkasının mülkiyetindeki uçaktan geçici bir süre faydalanma (genel anlamdaki kiralama) amacını güder.

- Kanunlara göre, finansal kiralamada kiralayan, finansal kiralama şirketi (finansman kurumu) olmak zorundayken, adi kiralamada kiralayanın hukuki statüsü için herhangi bir tanımlama yapılmamıştır.

- Finansal kiralamada kiralayan, kiralanan uçak kiracının talebi doğrultusunda üçüncü kişilerden satın alıp kiracının kullanımına sunarken, adi kiralamada kiralanan uçak halihazırda kiralayanın kendi mülkiyetinde bulunmaktadır.

- Finansal kiralama sözleşmeleri belli bir süre feshedilmemek üzere düzenlenmektedir. Adi kiralama sözleşmeleri ise kiralayan tarafından sözleşme konusu uçağın başka birisine satılması durumunda kira sözleşmesi kendiliğinden sona ermektedir.

- Finansal kiralamada kiralayan, kira konusu uçağı bir başkasına daha kiraya verme hakkına kesinlikle sahip değildir. Adi kiralamada ise kiralayan sözleşmede belirtilmediği sürece kira konusu uçağı bir başkasına daha kiraya verme hakkına sahiptir.

⁸⁵ Tuğlu&Atıla, a.g.e., s. 23.

5.4. Konusu Uçak Olan Finansal Kiralama'nın Avantajları

- Maliyet bedeli yüksek olduğu için normal şartlarda elde edinilmesi güç olan uçağın, uygun finansman koşullarıyla elde edilmesini sağlamaktadır.

- Finansal kiralama sözleşmesi sonunda, sözleşme konusu uçağa ait mülkiyetin, işletmenin mülkiyetine piyasa değerinin altında düşük bir bedelle geçebilmesi imkanı tanınmaktadır.

- İşletme, finansal kiralama kanunuyla tanınmış olan vergisel avantajlardan yararlanabilmektedir.

- İşletme için gerekli olan birçok uçak, işletmenin kasa ve banka değerlerine bağlı kalınmadan temin edilebilmektedir. Normal satın alma prosedürü uygulamasında finansal açıdan aynı anda birçok uçağın temin edilmesi mümkün olamamaktadır.

5.5. Konusu Uçak Olan Finansal Kiralama'nın Dez Avantajları

- Kiracı, kiraladığı uçağı kullanmasa da, söz konusu kira bedelini anlaşma koşullarına uygun olarak ödemek zorundadır.

- Finansal kiralama ile ilgili çalışma ve araştırmalar ayrı bir iş gücü gerektirdiğinden işletmeye ayrı bir maliyet unsuru olmaktadır.

- Vergisel açıdan finansal kiralamanın konusuna girdiği halde, finansal kiralama olarak gözükmeyen işlemler de maliyet unsuru olmaktadır (lessör değişikliğinde damga vergisi doğması)

- Ağırlıklı olarak hatta tamamen diyebileceğimiz kadar çok yurtdışındaki finansal kiralama şirketleri ile çalışıldığı için, bazı durumlarda anlaşma esnasında istenmeyen şartların mecburiyetten kabul edilmesi mümkün olabilir.

- Finansal kiralama yönteminin işletmenin ağırlıklı finans yöntemi olması durumunda, bankalar işletmeye kredi verme konusunda muallakta kalabilir. Çünkü bankaların gözünde yüksek miktarda finansal kiralama kullanmış olan firma, zaten kredi kullanıyor durumundadır.

6. FİNANSAL KİRALAMAYA KONU UÇAĞIN MÜLKİYET, DEVİR, SİGORTA İŞLEMLERİ

6.1. Finansal Kiralamaya Konu Uçağın Mülkiyeti

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 9. maddesine göre; "Finansal kiralama konusu malın mülkiyeti kiralayan şirkete aittir". Yine aynı Kanun'un 17. maddesinde de hüküm tekrar edilerek; "Finansal kiralama konusu mal kiralayan şirketin mülkiyetindedir"⁸⁶ denilmektedir.

Söz konusu maddelerden anlaşılacağı gibi Finansal Kiralama Kanunu'na göre uçağın mülkiyeti de kiralama süresi boyunca finansal kiralama şirketine ait olmaktadır.

Uçakların yurtdışından finansal kiralama yoluyla temin edilmesi halinde öncelikle yurtdışında kurulu finansal kiralama şirketi ile yapılan sözleşmenin Hazine Müsteşarlığı'na tescil ettirilmesi gerekir. Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 290. maddesine göre bir iktisadi kıymetin mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan tüm riskler ile yararların kiracıya bırakılması sonucunu doğuran kiralamalar finansal kiralama olmaktadır. Sözleşme bitiminde uçağın mülkiyeti önceden belirlenmiş bir bedel karşılığı tamamen alınabilmektedir.

Finansal kiralama konusu malın mülkiyetinin kiralayana bırakılmasının esas nedeninin kiralayanın elinde bir güvence tutmak olduğu anlaşılmaktadır. İlgili Kanun'un 18. maddesinde de; "Sözleşmede aksi öngörülmemişse kiralayan, malın mülkiyetini bir üçüncü kişiye devredemez. Sözleşmede bu yetkinin tanınması halinde, devir, ancak başka bir kiralayana yapılabilir. Devralan, sözleşme hükümlerine uymak zorundadır. Devrin kiracıya karşı geçerli

⁸⁶ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 08.11.11)

olması onun haberdar edilmesine bağlıdır.”⁸⁷ denilerek aslında kiracının mülk sahibi gibi korunduğu açıktır.

Fakat kiracı her ne kadar öncelikli haklara sahip olsa da, sanki banka kredisiyle alınmış üstünde ipotek olan bir mal gibi, kiralayana borcunu tamamıyla ödemediği sürece uçağın mülkiyetine sahip olamamaktadır.

6.2. Finansal Kiralamaya Konu Uçağın Devri

Daha öncede bahsettiğimiz gibi Finansal Kiralama Kanun’un 18. maddesinde de; “Sözleşmede aksi öngörülmemişse kiralayan, malın mülkiyetini bir üçüncü kişiye devredemez. Sözleşmede bu yetkinin tanınması halinde, devir, ancak başka bir kiralayana yapılabilir. Devralan, sözleşme hükümlerine uymak zorundadır. Devrin kiracıya karşı geçerli olması onun haberdar edilmesine bağlıdır”⁸⁸ denilmektedir.

Kiracının kullanma ve yararlanma hakkının bir başkasına devredilmesi kanunen temlik yasaklanan alacak haklarındandır. Finansal Kiralama Kanunu’nun 15. madde hükmü gereği, tarafların sözleşmede anlaşarak zilyetliğin bir başkasına devredilmesini kabul etmeleri imkansızdır.

Finansal Kiralama Kanunu’nun gerek 15. ve 18. maddelerinden de anlaşılacağı gibi, finansal kiralama işlemlerinin mutlaka bir finansal kiralama şirketi aracılığı ile sürdürülmesi gerekmektedir. Yani devir işlemlerinin de bir finansal kiralama şirketine yapılması münasip olmaktadır. Kiracının devir işleminden haberdar edilmesi herhangi bir şekle tabi değilken, iş ahlakına uygun bir şekilde erken bildirimde bulunulması ve ödeme sirkülasyonlarının buna göre ayarlanmasının sağlanması esastır.

⁸⁷ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 08.11.11)

⁸⁸ http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 08.11.11)

6.3. Finansal Kiralamaya Konu Uçağın Sigortası

Finansal kiralama konusu malın sigortası Finansal Kiralama Kanunu'nun 17. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili madde gereğince; "Kiralayan şirket, mülkiyeti kendisine ait olan finansal kiralama konusu malı sözleşme süresince sigorta ettirmek zorundadır. Sigorta primlerinin ödenmesi kiracıya aittir".⁸⁹

Güncel hayatımızda banka kredisiyle alınan malın sigorta ettirilmesi zorunlu olduğu gibi aynı şekilde, finansal kiralama da, kiralayana sözleşme süresi boyunca finansal kiralama konusu uçağı sigorta ettirme zorunluluğı vardır. Böylece söz konusu uçağı teminat getirilmiş olmaktadır. Söz konusu uçaktan finansal kiralama süresi boyunca faydalanan kiracı olduğu içinde, sigorta prim borçlarını ödeme sorumluluğı da kiracıya verilmiştir.

Eğer söz konusu uçak, kiralayan tarafından sigorta ettirilmez ise kiracı kiralayandan malın sigorta ettirilmesini isteme hakkına sahip değildir. Bununla birlikte, sigorta ettirmenin sorumluluğı kiralayana ait olduğu için malın hasarı halinde kiralayan sadece kira bedelini talep etme hakkına sahip olup, oluşan hasar bedelini kiralayan karşılamak zorunda kalacaktır.

⁸⁹ www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm (Erişim 08.11.11)

7. KONUSU UÇAK OLAN FİNANSAL KİRALAMA’NIN YOL HARİTASI

Uçak İşletmeleri’nde Finansal Kiralama’nın nasıl bir süreç takip ettiğini, kiracı ve kiralayan açısından birbirinden ayrı bir şekilde ele alarak, adım adım aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

7.1. Kiracı (Uçak İşletmesi) Açısından

Finansal Kiralama’da kiracının izlediği yolu aşağıdaki şekilde 21 adımla sıralamak mümkündür:

- 1) Kiracının tedarikçi şirketten görüşme talebi
- 2) Tedarikçi ile kiracının görüşme yapması
- 3) Kiralama konusu uçağın, kiracı tarafından seçilmesi
- 4) Tedarikçiden teklif alınması
- 5) Tedarikçi firma ile kiracı arasında satın alma (purchase agreement) sözleşmesi yapılması
- 6) Tedarikçi firma talep ediyorsa, kendisine teminat mektubu verilmesi
- 7) Finansal kiralama şirketi ile görüşme talebi

- 8) Finansal kiralama şirketi ile görüşme yapılması
- 9) Finansal kiralama şirketinin teklif vermesi
- 10) Tedarikçi firmadan proforma fatura alınması
- 11) Finansal kiralama sözleşmesinin imzalanması
- 12) Finansal Kiralama'nın başlangıç zamanı
- 13) Yönetim ücretinin kiracıdan tahsil edilmesi
- 14) Tedarikçi firmaya ön ödemenin gerçekleştirilmesi
- 15) Uçağın kiracıya teslim edilmesi
- 16) Uçağın sigorta ettirilmesi
- 17) Uçağın sigorta bedelinin kiracıdan tahsil edilmesi
- 18) Uçak teslimatının gerçekleşmesiyle başlayan finansal kiralama ödemeleri
- 19) Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin bitiminde uçak mülkiyetinin kiracıya devri
- 20) Kiralama süresi
- 21) Teminatların çözülmesi

7.1.1. Kiracının Tedarikçi Şirketten Görüşme Talebi

Yatırımcı firma (kiracı) öncelikle, almak istediği uçağı üreten, tedarikçi firma arayışına başlayacaktır. Potansiyel üretimi olarak gördüğü tedarikçilere ait bilgileri temin ettikten sonra, uygun gördüğü bir tedarikçi firmadan görüşme talebinde bulunacaktır.

7.1.2. Tedarikçi ile Kiracının Görüşme Yapması

Randevu vakti geldiğinde anlaşılan mekanda görüşmeye gidilir. Görüşme esnasında yatırımcı firma, temin etmek istediği uçak hakkında bilgi verecektir.

7.1.3. Kiralama Konusu Uçağın Kiracı Tarafından Seçilmesi

Yatırımcı firma (kiracı), finansal kiralama yöntemi ile uygun gördüğü uçağı temin edebilmek için gerekli olan araştırmalarını kendisi gerçekleştirir. Firmasının ihtiyaç duyduğu model uçağı seçtikten sonra, satıcı ile olması gereken görüşmeleri yapar.

7.1.4. Tedarikçiden Teklif Alınması

İlgili görüşme gerçekleştirildikten sonra yani görüşmenin akabinde yatırımcıya (kiracıya), yatırım planının doğrultusunda bir teklif hazırlanır.

7.1.5. Tedarikçi Firma ile Kiracı Arasında Satın Alma (Purchase Agreement)

Sözleşmesi Yapılması

Yatırımcı firmanın (kiracı), tedarikçi firmaya ait teklifi kabul etmesinin akabinde, tedarikçi firma ile yatırımcı arasında anlaşmaya varılan şartlar dahilinde satın alma sözleşmesi imzalanır.

7.1.6. Tedarikçi Firma Talep Ediyorsa, Kendisine Teminat Mektubu Verilmesi

Uygulamada genel olarak tedarikçiler teminat talep etmemekle beraber, anlaşma koşullarında mevcut ise, teminat talebinde bulunabilirler. Böyle bir durumun olması halinde genel tercih teminat mektubundan yana olacaktır.

7.1.7. Finansal Kiralama Şirketi ile Görüşme Talebi

Finansal kiralama yöntemi ile uçak temin etmeyi düşünen ilgili firma, bir leasing şirketine öncelikle danışmak isteyecektir. Yatırımcı araştırmaları sonucu uygun gördüğü bir leasing firmasına görüşme talebinde bulunacaktır.

7.1.8. Finansal Kiralama Şirketi ile Görüşme Yapılması

Randevu vakti geldiğinde anlaşılan mekanda görüşmeye gidilir. Görüşme esnasında öncelikle leasing şirketi finansal kiralama hakkında bilgi vererek, bu uygulamanın seçilmesi halinde elde edilecek avantajlardan bahsedecektir.

7.1.9. Finansal Kiralama Şirketinin Teklif Vermesi

İlgili görüşme gerçekleştirildikten sonra yani görüşmenin akabinde yatırımcıya, yatırım planının doğrultusunda bir teklif hazırlanır. Bu teklif tamamıyla yatırımcıya özel vade koşulları ile hazırlanmaktadır.

7.1.10. Tedarikçi Firmadan Proforma Fatura Alınması

Yatırımcı, finansal kiralama konusu uçağın modelini, iç aksesuarlarını ya da aksesuarsız alınması hakkındaki kararlarını ve bu uçağı hangi satıcı firmadan temin edeceğini belirledikten sonra, satıcı firmadan finansal kiralama şirketi adına düzenlenmiş proforma fatura alacaktır. Proforma fatura, söz konusu uçağın özelliklerini, fiyatını ve satış koşullarını göstermek için tanzim edilen fatura hükmünde olmayıp, fatura ön taslak çalışması hükmündedir. Satış işlemi öncesi teklif niteliğindedir. Faturanın üzerinde "proforma fatura" ibaresi bulunmaktadır. Proforma faturada; fiyat, fiyatın geçerlilik süresi, teslimat şekli ve ödeme koşulları gibi bilgilere yer verilir.

7.1.11. Finansal Kiralama Sözleşmesinin İmzalanması

Satıcıdan proforma fatura temin edilmesinin akabinde, finansal kiralama şirketi ile anlaşmaya varılan şartlar dahilinde finansal kiralama sözleşmesi hazırlanır. Kredi tahsis koşullarında kefalet alınması öngörülmüş ise finansal kiralama sözleşmesi kiracının yanı sıra kefiller tarafından da imzalanır. Sözleşmenin imzalanmasının ardından uçaklar, Uçak Sicili'ne tescil ettirilir. Uçak sicili, Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü çatısı altında bulunmaktadır.

7.1.12. Finansal Kiralama'nın Başlangıç Zamanı

Kiralama başlangıcı, sözleşmenin yapıldığı tarih ya da taraflardan birinin sözleşmenin ana maddelerinden biriyle ilgili olarak önem arz eden yükümlülük ve taahhütlerden herhangi birini yerine getirilmesiyle başlamaktadır. Bunlardan hangisinin tarihi önce geliyorsa kiralamanın o tarihte başladığı kabul edilmektedir.

7.1.13. Kiracının Ödediği Yönetim Ücreti Maliyeti

Yönetim ücreti adı altında yapılan işlemler, finansal kiralama şirketi koordinasyonunda gerçekleştirilip, işlemlerde kiracının da bizzat yer aldığı çalışmalardır. Finansal kiralama şirketi, gerek sözleşme aşamasında gerek sözleşmeden sonra gerçekleşecek olan işlemleri ile ilgili olarak yaptıkları giderlerin masraflarını karşılamak için yatırımcıdan yönetim ücreti adı altında bir ücret tahsil etmektedir. Finansal kiralama sözleşmesi imzalandıktan sonra yönetim ücreti yatırımcıya fatura düzenlenerek tahsil edilmektedir.

Yönetim ücreti adı altında alınan giderlerden bahsedecek olursak;

- Exposure Fee (Teminat Ücreti)
- Arrangement Fee Exposure Fee (Düzenleme Ücreti)
- Underwriting Fee (Teknik Ücret / Kreditor Ajans Bedeli)
- Legal Fee (Hukuk Ücreti)
- Agency Fee / Security Trustee Fee (Aracı Ücreti / Yeddiemin Ücreti)

- Process Agent Fee (Süreci Yönlendirme Ücreti)
- SPC Fee (Danışmanlık Ücreti)
- Management Fee (İdari Ücret)

maddelerini açıklamamız gerekecektir.

7.1.13.1. Exposure Fee (Teminat Ücreti)

Bir çeşit teminat komisyonu masrafıdır. Eximbank (zorunlu kefil) yatırımcının (kiracının), kiralayana olan borcunu bir olumsuzluk halinde ödemeyi garanti ettiği için kiracı tarafından ödenmesi gereken komisyon bedelidir.

Finansal kiralama işleminde kiralayan, kiracının Eximbank'ı kefil olarak göstermesini zorunlu kılmaktadır. Yasal olarak mevzuatta bununla ilgili olarak bir açıklama bulunmamakla birlikte finansal kiralama şirketi kendini garantiye almak açısından bu işlemi zorunlu tutmaktadır.

Sadece uçak teslim alındığında bir kereye mahsus olarak ödenmektedir. Finansal Kiralama Şirketi'nden gelen ve BDDK'na onaylatılan proforma fatura, uçağın %100 bedelini gösterirken, finansal kiralama anlaşmasında yer alan ödeme planları %100 bedel +%4,75 teminat komisyonu şeklinde düzenlenmektedir.

Her ne kadar bu gideri yönetim ücreti başlığı altında göstersek, sözleşme gereği bu bedel, proforma fatura bedelinin üzerine eklenerek finansal kiralama şirketi tarafından toplam leasing bedeli olarak ödeme planına yansıtılmaktadır. Bu nedenle söz konusu masraf muhasebe kalemlerinde, uçağın kira süresi boyunca gider kalemi olarak dikkate alınmakta, maliyete bedeline aktarılmamaktadır.

7.1.13.2. Arrangement Fee Exposure Fee (Düzenleme Ücreti)

Tüm finansman düzenlemelerinde ödenen tipik bir masraftır. Bir kereye mahsus ödenmektedir. Uçağın kiralanması sırasında gerekli olan finansman sağlayıcının (kreditör) diğer finansman sağlayıcıları, Eximbank koordinasyonunu ve dökümantasyonu organize etmesi nedeniyle ana finansman sağlayıcıya ödenen bedeldir.

Buradan da anlaşıldığı gibi, kiracı finansal kiralama anlaşmasını bir firmayla yapmış olsada, kiralayan firma söz konusu yatırım tutarını finanse edebilmek için, arka planda başka finansman sağlayıcılarla da işbirliği içerisinde.

7.1.13.3. Underwriting Fee (Teknik Ücret / Kreditör Ajans Bedeli)

Düzenleme ücreti ile hemen hemen aynı mahiyette olan bir masraf türüdür. Kredi sağlayıcısına (leasing firması) söz konusu krediyi taahhüt etmesi ve bankanın alacağını teminat altına alması nedeniyle bir seferlik ödenir.

7.1.13.4. Legal Fee (Hukuk Ücreti)

Finansal kiralama şirketinin hukuki temsilcisinin, yatırımcının işlemleriyle ilgilenmesi sonucunda doğan giderdir. Kiralayan tarafından herhangi bir ihtilaftan kaçınmak amacıyla aracı edilmiştir. Kiralayan, kiralayan adına kreditör ve kiracı arasındaki müzakere edilmiş ve anlaşılmış bilgileri içeren dökümanlara sahiptir. Bu vekaletlerinden dolayı söz konusu firmaya hukuki masraf bedeli ödenmektedir.

Bununla birlikte çeşitli amaçlar içinde hukuk masraflarına katlanılmaktadır. Buna bir değer örnek olarak, ülke mevzuatlarına ilişkin hukuk müşavirliklerinden alınan görüşler verilebilir.

7.1.13.5. Agency Fee / Security Trustee Fee (Aracı Ücreti / Yeddiemin Ücreti)

Eğer bir uçak finansmanında birden fazla kreditor var ise bu kreditorlerden biri diğer kreditorlerin adına aracı (agency) şeklinde görünür. Kalan diğer kreditor ise Security Trustee (yeddi emin / emanetçi) olur. Emanetçi, finanse edilecek söz konusu menkul kıymetin idaresinden sorumludur. Bu nedenle ona Security trustee / Agency masrafı ödenir.

7.1.13.6. Process Agent Fee (Süreci Yönlendirme Ücreti)

İngiltere’de bir firmadan finansal kiralama yolu ile uçak kiralınması durumunda, İngiliz kanunlarına göre gerekli olan mahkeme kararları gibi dökümanları kiracıya temin etmek üzere bir ajansı vekilin tayin edilmesi gerekmektedir. .Bu masraf türü söz konusu ajansa hizmetlerinden dolayı ödenen tutardır.

9.1.13.7. SPC Fee (Danışmanlık Ücreti)

Açılımı; Special Purpose Company FEE olan bu ücret finansal kiralama işleminin gerçekleştirilmesi adına kurulan şirketin masraflarına ilişkindir. Uluslararası mevzuatlarda finansal kiralama işleminden yararlanabilmek için aracı bir finansal kiralama kuruluşuna ihtiyaç duyulmaktadır.

7.1.13.8. Management Fee (İdari Ücret)

Finansal kiralamaya ilişkin olarak yapılması gerekenler hakkında kiracıyı yönlendiren kiralayan, bu hizmetinden dolayı kiracıdan ödeme tahsil etmektedir.

7.1.14. Tedarikçi Firmaya Ön Ödemenin Gerçekleştirilmesi

Kiralama konusu uçak seçilip, finansal kiralama şirketi ile anlaşılmasının ardından, seçilen uçaklar tedarikçi firmadan sipariş edilir. Uçakların yatırımcı firmaya teslimatına kadar olan süre içinde ortalama uçak fiyatının %15'ine denk gelen tutar, yatırımcı tarafından ön ödeme olarak tedarikçiye yapılacaktır. Fakat istisnai bir durum olarak bazı uçakların kiralamasında uçağın toplam fiyatı kadar (anlaşmaya bağlı opsiyonel bir durum) ön ödeme yapılmaktadır. Yapılan anlaşmaya göre ön ödeme, teslimat tarihine kadar bir kaç taksit halinde de yapılabilir.

Ön ödemeler ilk uçağın teslim alınacağı güne kadar devam etmektedir. Çeşitli nedenlerden ötürü uçakların hepsi aynı anda teslim edilememekte, ay ay / peş peşe teslim edilebilmektedir.

Konuya bir örnek ile devam edecek olursak; X Şirketi'nin, Boeing firmasından 10 uçak almaya karar verdiğini varsayalım. 11.05.2012 tarihinden başlayarak teslimatı gerçekleşmesi istenen uçakların alımına ilişkin sözleşme Boeing ile X şirketi arasında 11.11.2011 tarihinde imzalanmış olsun. 11.05.2012 tarihinde X Şirketi'nin teslim alacağı uçağın bedeli 85.000.000 Dolar'dır. Boeing ile X Şirketi arasındaki anlaşma gereği uçağın bedeli olan 85.000.000 Dolar'ın %15'i ön ödeme olarak yapılacak, bu da teslimat tarihine kadar 5 taksit halinde yapılacaktır diye anlaştıklarını varsayalım. İlk ön ödeme tarihi 11.11.2011 olacaktır. 12.05.2011 tarihinde yatırımcıya ilk uçağın teslim edilmesiyle birlikte bu uçağımıza ilişkin ön ödeme tutarımız X Şirketi hesabına geri yatırılacaktır. Ya da bu işlemden farklı olarak anlaşmaya göre, ön ödemelerin bir kısmını Boeing firması uçağın kira bedeline sayarak, kalan kısmını X Şirketi'nin

hesabına geri yatıracaktır. Yani tedarikçi tarafından kesilen ön ödeme tutarı ilk taksit olarak sayılabilmektedir.

7.1.15. Uçağın Kiracıya Teslim Edilmesi

Satın alma işlemi bittiğince akabinde kiralama konusu uçak yatırımcıya teslim edilir. Teslim işlemi, uygulamada finansal kiralama şirketinin oluru ile satıcı firma tarafından doğrudan yatırımcıya yapılır.

7.1.16. Uçağın Sigorta Ettirilmesi

Kiralama konusu uçağın yatırımcıya teslimi aşamasında, kiralama konusu uçak finansal kiralama şirketi tarafından sigorta ettirilmelidir. Sigorta poliçesi, en geniş düzeyde güvenceyi sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Dolayısıyla buradan finansal kiralama sözleşmesi imzalandıktan sonra sigortalama işlemlerinin başlayabileceği anlaşılmaktadır. Sigorta ettirme sorumluluğu finansal kiralama şirketinde olduğu için, malın hasarı halinde kiralaayan sadece kira bedelini kiracıdan talep etme hakkına sahip olup, oluşan hasar bedelini kiralaayan karşılamak zorunda kalacaktır.

7.1.17. Uçağın Sigorta Bedelinin Kiracıdan Tahsil Edilmesi

Finansal Kiralama Kanunu gereğince, sigorta poliçesinde yer alan prim tutarını ödeme sorumluluğu kiracıya ait olduğu için, finansal kiralama şirketi sigorta yaptırdığı söz konusu uçağın sigorta primlerini ödeyerek, kiracıya rücu etmektedir.

7.1.18. Uçak Teslimatının Gerçekleşmesiyle Başlayan Finansal Kiralama

Ödemeleri

Tedarikçi tarafından yatırımcıya uçak teslimatının gerçekleşmesiyle, finansal kiralama sözleşmesinde belirlenen ödeme koşullarına göre finansal kiralama şirketi, kira tutarlarını kiracıya fatura düzenleyerek bildirir. Anlaşma koşullarına göre kira ödemesi teslimatın gerçekleşmesinden hemen sonra başlayacağı gibi, birkaç ay sonrada başlayabilmektedir. Bu durum tamamen anlaşmaya bağlıdır, herhangi bir şekil şartı yoktur. Örneğin; 11.05.2012 tarihinde teslimatı gerçekleşmiş uçağın kira ödemesine yine 11.05.2012 tarihinde başlanılabileceği gibi 11.10.2012 tarihinde de başlanması söz konusu olabilir.

Finansal kiralama faturalarına ait bedeller kiracı tarafından, finansal kiralama şirketinin banka hesabına gönderilmektedir. Finansal Kiralama Şirketi lüzum görürse anlaşmada belirterek başka bir tahsilat yöntemi de seçebilir (çek, senet vb.).

Kira ödemeleri sözleşmenin imzalandığı tarihte, kira hesaplamalarında kabul gören faiz oranının baz alınarak hesaplanıp ulaşılan bugünkü toplam değerdir.

Vadesi gelmemiş kira ödemelerinin bugünkü değerini tespit etmede ya da vadesi geçmiş kira ödemelerinin bugünkü değerini hesaplamak için anlaşma esnasında kabul gören faiz oranı uygulanmaktadır.

7.1.19. Finansal Kiralama Sözleşmesi'nin Bitiminde Uçak Mülkiyetinin Kiracıya

Devri

Finansal kiralama sözleşmesine göre, kiralama süresi sona erdiğinde uçağın mülkiyetinin kiracıya devredileceğine ilişkin bir hüküm bulunmuyorsa, söz konusu uçak süre bitiminde kiracıdan teslim alınmaktadır.

Finansal kiralama sözleşmesine göre, kiralama süresi sona erdiğinde uçağın mülkiyetinin kiracıya devredileceğine ilişkin bir hüküm bulunuyor ise uçak, sözleşmede belirtilen kalıntı değer üzerinden kiracıya devredilir.

Finansal Kiralama Sözleşmesi sona erdiğinde, uçağın ödenmemiş artık bedeli kalan değerdir. Bu bedel sözleşmede belirtilen, isteğe bağlı olarak ödenmesi halinde uçağın mülkiyetinin alınmasına hak sağlayan bedeldir. Finansal kiralama sözleşmesinde kanunlar gereği mülkiyet, bir teminatmış gibi leasing firmasında bırakıldığından, kiralama süreci bittiğinde söz konusu kalan değer ödenerek, uçak kiracının mülkiyetine geçer. Bunun aksi bir uygulamaya uçak işletmelerinde pek rastlanılmamaktadır.

7.1.20. Kiralama Süresi

Finansal kiralama sözleşmelerinde iptal edilemeyen kiralama süresidir. İptal edilemez bir süre kuralı olmasına rağmen, sözleşmenin bitiminde kiracı ek süre talebinde bulunabilmektedir. Anlaşmalarda genel olarak iptal edilemez süre 10 yıl olarak kabul edilmektedir. Ek süre talep edilmesi halinde, bu süre kira süresine dahil kabul edilmektedir.

7.1.21. Teminatların Çözülmesi

Finansal kiralama sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte söz konusu rehin tutulan teminatlar, kiracıya teslim edilir.

7.2. Kiralayan (Finansal Kiralama Şirketi) Açısından

Finansal Kiralama’da kiralayanın izlediği yolu aşağıdaki şekilde 12 adımla sıralamak mümkündür:

- 1) Yatırımcının görüşme talebi
- 2) Yatırımcı ile görüşme yapılması
- 3) Yatırımcıya teklif verilmesi
- 4) Yatırımcıdan başvuru formu alınması
- 5) Yatırımcının mali kalemlerinin analiz edilmesi
- 6) Yatırımcının kredisinin onaylanması
- 7) Tedarikçi tarafından Finansal Kiralama Şirketi adına düzenlenen proforma faturanın temini
- 8) Finansal Kiralama Sözleşmesi’nin imzalanması
- 9) Yatırımcıdan teminat alınması
- 10) Finansal Kiralama’nın başlangıç zamanı
- 11) Yatırımcıdan yönetim ücreti alınması
- 12) Uçağın teslimatıyla başlayan işlemlerin gerçekleştirilmesi;
 - Uçağın sigorta ettirilmesi

- Yatırımcıdan kira bedellerinin tahsilatı
- Sözleşme sonunda uçağın kiracıdan teslim alınması
- Sözleşme sonunda uçağın mülkiyetinin kiracıya verilmesi

7.2.1. Yatırımcının Görüşme Talebi

Leasing firması, potansiyel müşteri olarak gördüğü kişi ve kuruluşlara ulaşmak için çabalayacak, bu kuruluşlara ait bilgileri çeşitli meslek odalarından temin etmeye çalışacaktır. Topladığı bilgiler yardımıyla firmalarla irtibata geçerek finansal kiralama konusunu izah etmek için görüşme talebinde bulunacaktır ya da bütün bunlara gerek kalmadan kendisinden randevu talep edenleri değerlendirecektir.

7.2.2. Yatırımcı ile Görüşme Yapılması

Randevu vakti geldiğinde anlaşılan mekanda görüşmeye gidilir. Görüşme esnasında öncelikle leasing şirketi finansal kiralama hakkında bilgi vererek, bu uygulamanın seçilmesi halinde elde edilecek avantajlardan bahsedecektir.

7.2.3. Yatırımcıya Teklif Verilmesi

İlgili görüşme gerçekleştirildikten sonra yani görüşmenin akabinde yatırımcıya, yatırım planının doğrultusunda bir teklif hazırlanır. Bu teklif tamamıyla yatırımcıya özel vade koşulları ile hazırlanmaktadır.

7.2.4. Yatırımcıdan Başvuru Formu Alınması

Söz konusu teklifin yatırımcı tarafından kabul edilmesiyle birlikte finansal kiralama şirketi yatırımcıya başvuru formu doldurarak, teslim alır. Başvuru formunun yanında;

- Son üç yıla ait bilanço ve gelir tablosu
- Cari yıla ait son ara dönem bilanço, gelir tablosu ve detay mizan
- Kuruluş, unvan değişikliği ve son sermaye artırımını gösteren Ticaret Sicil Gazeteleri
- Güncel ticaret sicil belgesi
- İmza sirküleri
- Vergi levhası
- Son yıl genel kurul tutanakları
- Ortakların ve imza yetkililerinin kimlik fotokopileri
- Firmaya ait kapasite raporu
- Yatırım teşvik belgesi ve global listesi
- Firma ortaklarının mali güçlerini gösteren belgeler
- Finansal kiralama konusu mala ait belgeler

bulunmaktadır.

7.2.5. Yatırımcının Mali Kalemlerinin Analiz Edilmesi

Finansal kiralama şirketi, müşterisi olan yatırımcı şirketin kredi ödemelerini yapıp yapamayacağı konusunda analize başlayacaktır. Bu işe yatırımcı firmanın mali tablolarını analiz ederek başlayacak olup, gerekirse yatırımcı firmaya ait idari ve üretim bölümlerinde fiilen bulunarak incelemelerine yön verecektir. Firmanın içinde bulunduğu sektördeki konumu da analiz edilecektir.

7.2.6. Yatırımcının Kredisinin Onaylanması

Müşteri yatırımcıya leasing işlemi yapılması için finansal kiralama şirketi tarafından kredi onayı verilmesi gerekmektedir. Kredi onayı şirketin yönetim kurulu veya yönetim kurulunun belirleyeceği limitler dahilinde finansal kiralama şirketinin yetkili birimleri tarafından verilmektedir. Kredi verilme aşamasında yatırımcı işletme ile ilgili hazırlanmış olan mali analiz raporu büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte finansal kiralama şirketi kredi vermeye karar verirse, teminat talebinde de bulunabilir.

7.2.7. Tedarikçi Tarafından Finansal Kiralama Şirketi Adına Düzenlenen

Proforma Faturanın Temini

Yatırımcı, finansal kiralama konusu uçağın modelini, iç aksesuarlarını ya da aksesuarsız alınması hakkındaki kararlarını ve bu uçağı hangi satıcı firmadan temin edeceğini belirledikten sonra, satıcı firmadan finansal kiralama şirketi adına düzenlenmiş proforma fatura alacaktır. Proforma fatura, söz konusu uçağın özelliklerini, fiyatını ve satış koşullarını göstermek için tanzim edilen fatura hükmünde olmayıp, fatura ön taslak çalışması hükmündedir. Satış işlemi öncesi teklif niteliğindedir.

Faturanın üzerinde "proforma fatura" ibaresi bulunmaktadır. Proforma faturada; fiyat, fiyatın geçerlilik süresi, teslimat şekli ve ödeme koşulları gibi bilgilere yer verilir.

7.2.8. Finansal Kiralama Sözleşmesinin İmzalanması

Satıcıdan proforma fatura temin edilmesinin akabinde, finansal kiralama şirketi ile anlaşmaya varılan şartlar dahilinde finansal kiralama sözleşmesi hazırlanır. Kredi tahsis koşullarında kefalet alınması öngörülmüş ise finansal kiralama sözleşmesi kiracının yanı sıra kefiller tarafından da imzalanır. Sözleşmenin imzalanmasının ardından uçaklar, Uçak Sicili'ne tescil ettirilir. Uçak sicili, Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü çatısı altında bulunmaktadır.

7.2.9. Yatırımcıdan Teminat Alınması

Finansal kiralama sözleşmesi imzalandıktan sonra kiralama konusu malın satın alma aşamasından önce kiracıdan teminat alınacak ise bu teminatlar alınır.

7.2.10. Finansal Kiralama'nın Başlangıç Zamanı

Kiralama başlangıcı, sözleşmenin yapıldığı tarih ya da taraflardan birinin sözleşmenin ana maddelerinden biriyle ilgili olarak önem arz eden yükümlülük ve taahhütlerden herhangi birini yerine getirilmesiyle başlamaktadır. Bunlardan hangisinin tarihi önce geliyorsa kiralamanın o tarihte başladığı kabul edilmektedir.

7.2.11. Yatırımcıdan Yönetim Ücreti Alınması

Finansal kiralama şirketi, gerek sözleşme aşamasında gerek sözleşmeden sonra gerçekleşecek olan işlemleri ile ilgili olarak yaptıkları giderlerin masraflarını karşılamak için yatırımcıdan yönetim ücreti adı altında bir ücret tahsil etmektedir. Finansal kiralama sözleşmesi imzalandıktan sonra yönetim ücreti yatırımcıya fatura düzenlenerek tahsil edilmektedir. Bu başlık altında tek kalemde tahsil edilen ücretler;

- Exposure Fee (Teminat Ücreti)
- Arrangement Fee Exposure Fee (Düzenleme Ücreti)
- Underwriting Fee (Teknik Ücret / Kreditor Ajans Bedeli)
- Legal Fee (Hukuk Ücreti)
- Agency Fee / Security Trustee Fee (Aracı Ücreti / Yeddiemin Ücreti)
- Process Agent Fee (Süreci Yönlendirme Ücreti)
- SPC Fee (Danışmanlık Ücreti)
- Management Fee (İdari Ücret)

7.2.11.1. Exposure Fee (Teminat Ücreti)

Bir çeşit teminat komisyonu masrafıdır. Eximbank yatırımcının, kiralayana olan borcunu bir olumsuzluk halinde ödemeyi garanti ettiği için (zorunlu kefil) kiracıdan tahsil edilen komisyon bedelidir.

Finansal kiralama işleminde kiralayan, kiracının Eximbank'ı kefil olarak göstermesini zorunlu kılmaktadır. Yasal olarak mevzuatta bununla ilgili olarak bir açıklama bulunmamakla birlikte finansal kiralama şirketi kendini garantiye almak açısından bu işlemi zorunlu tutmaktadır.

Sadece uçak teslim alındığında bir kereye mahsus olarak ödenmektedir. Finansal Kiralama Şirketi'nden gelen ve BDDK'na onaylatılan proforma fatura, uçağın %100 bedelini gösterirken, finansal kiralama anlaşmasında yer alan ödeme planları %100 bedel +%4,75 teminat komisyonu şeklinde düzenlenmektedir.

Her ne kadar bu gideri yönetim ücreti başlığı altında gösterebilse, sözleşme gereği bu bedel, proforma fatura bedelinin üzerine eklenerek finansal kiralama şirketi tarafından toplam leasing bedeli olarak ödeme planına yansıtılmaktadır. Bu nedenle söz konusu masraf muhasebe kalemlerinde, uçağın kira süresi boyunca gider kalemi olarak dikkate alınmakta, maliyete bedeline aktarılmamaktadır.

7.2.11.2. Arrangement Fee Exposure Fee (Düzenleme Ücreti)

Tüm finansman düzenlemelerinde ödenen tipik bir masraftır. Bir kereye mahsus tahsil edilmektedir. Uçağın kiralanması sırasında gerekli olan finansman sağlayıcının (kreditör) diğer finansman sağlayıcıları, Eximbank koordinasyonunu ve dökümantasyonu organize etmesi nedeniyle tahsil edilen bedeldir.

Buradan da anlaşıldığı gibi, kiracı finansal kiralama anlaşmasını bir firmayla yapmış olsada, kiralayan firma söz konusu yatırım tutarını finanse edebilmek için, arka planda başka finansman sağlayıcılarla da işbirliği içerisinde.

7.2.11.3. Underwriting Fee (Teknik Ücret / Kreditor Ajans Bedeli)

Düzenleme ücreti ile hemen hemen aynı mahiyette olan bir masraf türüdür. Kredi sağlayıcısı, (leasing firması) söz konusu krediyi taahhüt etmesi ve bankanın alacağını teminat altına alması nedeniyle kiracıdan bir seferlik tahsil edilen bir ücrettir.

7.2.11.4. Legal Fee (Hukuk Ücreti)

Finansal kiralama şirketinin hukuki temsilcisinin, yatırımcının işlemleriyle ilgilenmesi sonucunda doğan alacaktır. Kiralayan tarafından herhangi bir ihtilaftan kaçınmak amacıyla aracı edilmiştir. Kiralayan, kiralayan adına kreditor ve kiracı arasındaki müzakere edilmiş ve anlaşılmış bilgileri içeren dökümanlara sahiptir. Bu vekaletlerinden dolayı söz konusu firmaya hukuki masraf bedeli ödeyerek, ücretini kiracıdan tahsil etmektedir.

Bununla birlikte çeşitli amaçlar içinde hukuk masraflarına katlanılmaktadır. Buna bir değer örnek olarak, ülke mevzuatlarına ilişkin hukuk müşavirliklerinden alınan görüşler verilebilir.

7.2.11.5. Agency Fee / Security Trustee Fee (Aracı Ücreti / Yeddiemin Ücreti)

Eğer bir uçak finansmanında birden fazla kreditor var ise bu kreditorlerden biri diğer kreditorlerin adına aracı (agency) şeklinde görünür. Kalan diğer kreditor ise

Security Trustee (yeddi emin / emanetçi) olur. Emanetçi, finanse edilecek söz konusu menkul kıymetin idaresinden sorumludur. Bu nedenle ona Security trustee / Agency masrafi ödeneceği için, bu ücrette kiracıdan tahsil edilir.

7.2.11.6. Process Agent Fee (Süreci Yönlendirme Ücreti)

İngiltere’de bir firmadan finansal kiralama yolu ile uçak kiralanması durumunda, İngiliz kanunlarına göre gerekli olan mahkeme kararları gibi gerekli dökümanları kiracıya temin etmek üzere, bir ajansı vekilin tayin edilmesi gerekmektedir. Bu masraf türü, söz konusu ajansa hizmetlerinden dolayı ödenecek tutar olduğundan, bedeli kiracıdan tahsil edilir.

7.2.11.7. SPC Fee (Danışmanlık Ücreti)

Açılımı; Special Purpose Company FEE olan bu ücret finansal kiralama işleminin gerçekleştirilmesi adına kurulan şirketin masraflarına ilişkindir. Uluslararası mevzuatlarda finansal kiralama işleminden yararlanabilmek için aracı bir finansal kiralama kuruluşuna ihtiyaç duyulmaktadır.

7.2.11.8. Management Fee (İdari Ücret)

Finansal kiralamaya ilişkin olarak yapılması gerekenler hakkında kiracıyı yönlendiren kiralayan, bu hizmetinden dolayı kiracıdan ödeme tahsil etmektedir.

7.2.12. Uçağın Teslimatıyla Başlayan İşlemlerin Gerçekleştirilmesi

7.2.12.1. Uçağın Sigorta Ettirilmesi

Kiralama konusu uçağın yatırımcıya teslimi aşamasında, kiralama konusu uçak finansal kiralama şirketi tarafından sigorta ettirilmelidir. Sigorta poliçesi, en geniş düzeyde güvenceyi sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

7.2.12.2. Yatırımcıdan Kira Bedellerinin Tahsilatı

Finansal kiralama sözleşmesinde belirlenen ödeme koşullarına göre finansal kiralama şirketi, kira tutarlarını kiracıya fatura düzenleyerek bildirir. Finansal kiralama faturalarına ait bedeller kiracı tarafından, finansal kiralama şirketinin banka hesabına gönderilerek tahsil edilmektedir. Finansal Kiralama Şirketi lüzum görürse anlaşmada belirterek başka bir tahsilat yöntemi de seçebilir (çek, senet).

Bununla birlikte söz konusu uçağın ödeme planı oluşturulurken, Londra bankalar arası para piyasasında kredibilitesi yüksek bankaların birbirlerine ABD doları üzerinden borç verme işlemlerinde uyguladıkları faiz oranına göre (LIBOR) değerlemeler yapılarak faturalama işlemi gerçekleştirilmektedir.

7.2.12.3. Sözleşme Sonunda Uçağın Kiracıdan Teslim Alınması

Finansal kiralama sözleşmesine göre, kiralama süresi sona erdiğinde uçağın mülkiyetinin kiracıya devredileceğine ilişkin bir hüküm bulunmuyorsa, söz konusu uçak süre bitiminde kiracıdan teslim alınmaktadır.

7.2.12.4. Sözleşme Sonunda Uçağın Mülkiyetinin Kiracıya Verilmesi

Finansal kiralama sözleşmesine göre, kiralama süresi sona erdiğinde uçağın mülkiyetinin kiracıya devredileceğine ilişkin bir hüküm bulunuyor ise uçak, sözleşmede belirtilen kalıntı değer üzerinden kiracıya devredilir.

SONUÇ

Çağımızda önemli bir yeri olan uçaklar maliyet bedeli çok yüksek olan ulaşım araçlarıdır. Bu sebeple uçaklarla ilgili olarak faaliyetleri olan işletmeler için önemli unsur olan bu araçlar, en uygun finansal yöntemle temin edilmeye çalışılmaktadır.

Maliyet bedeli çok yüksek olunca seçilecek olan finansal yöntemin önemi daha da artmaktadır. Başlı başına bir kanun olarak karşımıza çıkan finansal kiralama, günümüzde en çok tercih edilen finansman yöntemidir. Sağladığı ekonomik avantajlar, uçak işletmelerinin kira öder gibi finansal kiralama sözleşmesi sonunda uçak sahibi olmasına imkan tanımakta, daha da önemlisi kiralama süresi boyunca, elde edilen yeni uçağın uygun maliyetlerde, işletme faaliyetlerinde kullanılmasına olanak sağlamaktadır.

Finansal kiralamayı herhangi bir varlığın mülkiyetini almadan, sadece kullanım hakkının belirli bir süre devralınmasına imkan veren bir finansman tekniği olarak tanımladığımız gibi uçak işletmelerinin yüzünü güldüren en ideal finansal teknik olarak da tanımlamak mümkündür.

Çalışmamız boyunca uçak işletmeciliğindeki finansal kiralamanın, ağırlıklı olarak ülkemizdeki durumu değerlendirilmiştir.

Her ne kadar finansal kiralamanın vergiden müstesna olduğu çeşitli kanun hükümlerinde anılmış olsada, Türk Vergi Mevzuatı açısından gelinen son noktaya baktığımızda finansal kiralama ile elde edilen uçaklar için kiralama süresi boyunca %1 oranında kdv ve %1 oranında stopaj ödemesinin olduğu görülmektedir.

Ödenen Kdv, 2 nolu katma değer vergisi ile beyan edilerek, 1 nolu katma değer vergisi ile indirimine konu edilip geri alınmıyor olsada, katma değer vergisi iadesi alan firmalar için iş külfeti olmaktadır.

Ödenen stopaj ise, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması olan ülkelerden finansal kiralama olması durumunda ihtirazi kayıtla beyan edilerek yıllar sonra geri alınabilmekte, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasının olmadığı ülkelerden finansal kiralama işleminin yapılması durumunda ise hiçbir şekilde ödenen stopaj geri alınamamaktadır.

Damga vergisiyle ilgili olarak; Sözleşmeler ve sözleşmeyle ilgili ekler damga vergisinden muaf olduğu halde, bazı işlemlerin damga vergisinden muaf tutulmadığı görülmektedir. Eski finansal kiralama sözleşmesindeki “kiralayan” kısmının değişmesinin tamamıyla finansal kiralama sözleşmesiyle ilgili olduğu açıkça belli olmasına rağmen Maliye Yetkilileri bu değişimi finansal kiralama sözleşmesinin bir parçası olarak değerlendirmemektedir. Eski sözleşmenin bitim tarihinde yeni sözleşmenin yapılmasıyla birlikte damga vergisinden istisna tutulması söz konusuysen, ara bir zaman diliminde değişiklik yapıldığında Maliye Yetkilileri damga vergisi hesaplanması gerektiği kanaatinde dir.

Bununla birlikte; finansal kiralama uçak alınması sonucunda maliyet bedeli yüksek olduğu için normal şartlarda elde edinilmesi güç olan uçağın, uygun finansman koşullarıyla elde edilmesini sağlamaktadır. Finansal kiralama sözleşmesi sonunda, sözleşme konusu uçağa ait mülkiyetin, işletmenin mülkiyetine piyasa değerinin altında düşük bir bedelle geçebilmesi imkanı tanınmaktadır. İşletme için gerekli olan birçok uçak, işletmenin kasa ve banka değerlerine bağlı kalınmadan temin edilebilmektedir. Normal satın alma prosedürü uygulamasında finansal açıdan aynı anda birçok uçağın temin edilmesi mümkün olamamaktadır.

Finansal Kiralamayla ilgili olarak oluşturduğumuz yol haritasıyla ilgili olarak, kiracı (uçak işletmesi) açısından her ne kadar bir sıra belirtmiş olsakta, başlarda belirtilen tedarikçi seçimi, finansal kiralama şirketi seçimi gibi işlemlerin iç içe, aynı anda yapılabildiği de bilinmektedir.

Araştırmaların çoğu aynı anda yapılmaktadır. Bunun nedeni uçak şletmelerinin finansal kiralamayı sürekli kullanmasından kaynaklanan işleyiş yapısıdır. Finansal kiralamanın sürekli söz konusu olması nedeniyle tedarikçi ve finansal kiralama şirketleri ile olan görüşmeler her daim var olmaktadır.

Uçak şletmeleri Finansal Kiralama'nın ölkemizdeki işleyişi ile ilgili olarak vergisel anlamda katma değer vergisi ve stopaj uygulamasının kaldırılarak, finansal kiralamanın daha cazip hale geleceğine inanmaktadır.

Türkiye'deki finansal kiralama şirketlerinin yok denenecek kadar az olması da ölkemizin bu konuyla ilgili olarak geri kaldığının göstergesidir.

KAYNAKÇA

- Ana Britannica. **Genel Kültür Ansiklopedisi**. Cilt:8. Ana Yayıncılık. İstanbul. 1988.
- CEYLAN Ali. **Finansal Teknikler**. 2.Baskı. Ekin Kitabevi. Bursa. 1995.
- EMEK Uğur. **Kamu İktisadi Teşekküllerinde Yeni Finansman Yöntemlerinin Uygulanması**. DPT Yayınları. İstanbul. 1994.
- ERGÜL Nuray, Sezai Dumanoğlu. **Finansal Kiralamada Yasal Değişiklikleri Muhasebe İşlemleri Gider Kayıtları**. Der Yayınları. 2003.
- ERKARAKAŞ Nalan. Türk ve Dünya Mevzuatında Leasing. **Yayınlanmamış Çoğaltma**. Ankara. 1987.
- KARAKOÇ Güven. "Finansal Kiralama (Leasing) Şirketlerinin Özellikleri ve 4842 sayılı Kanun Çerçevesinde Vergisel Boyutları". **Vergi Raporu Dergisi**. Sayı:65. Haziran-Temmuz. 2003
- KOÇ Mehmet. **Bütün Yönleriyle Finansal Kiralama**. Alfa Basım. İstanbul. 1999.
- KUNTALP Erden. **Finansal Kiralama Kanunu'na Göre Kiralama (Leasing), Tanımı ve Hükümleri**. Türkiye Bankalar Birliği Yayını. Sayı:144. Ankara. 1987
- KURMUŞ Orhan. "Finansal Kiralama Nedir? Ne değildir?". **Yaklaşım Dergisi**. Sayı:34. 1995.
- Resmi Gazete. **2009/15199 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı**
- SÖYLER İlhami. **Mali Teşvik Uyg. Açısından Finansal Kiralama**. Yaklaşım Yayıncılık. Ankara. 2007.
- SÜTÇÜ Mahmut. Finansal Kiralama Mevzuatı. **Hesap Uzm. Kurulu Yeterlilik Etüdü**. İstanbul. 1994.
- TOROSLU M. Vefa. **Leasing İşlemleri ve Muhasebesi**. Beta Basım. İstanbul. 1999
- TUĞLU Ali, Özkan Atila. **Finansal Kiralama Kanunu ve Vergi Kanunlarına Göre Finansal Kiralama İşlemleri**. 2. Baskı. Yaklaşım Yayınları. Ankara. 2007
- T.C. Maliye Bakanlığı. 14.01.2011 tarih 60373 sayılı Teşvik Kapsamında İndirimli Kurumlar Vergisi. **Özelge Dilekçesi**

T.C. Maliye Bakanlığı. 17.03.2011 tarih 12212 sayılı Teşvik Kapsamında İndirimli Kurumlar Vergisi. **Özelge**

İNTERNET SİTELERİ

http://www.alomaliye.com/finansal_kiralama_kanunu.htm

<http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028>

<http://www.ahmeterol.com.tr/makaleler/LEASING1.pdf> (Erişim: 09.09.2011)

http://www.alomaliye.com/ekim_06/finansal_kiralama_yon.htm (Erişim 22.09.2011)

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/645.html> (Erişim 22.09.2011)

<http://www.muhasestandartlari.com/> (Erişim: 30.09.2011)

<http://www.mazarsdenge.com.tr/printerFriendly.php?contentId=120> Erişim 29.10.2011)

<http://www.yildizymm.com/YILDIZ%20YMM%20INTERNET/YAYINLARIMIZ/MAKALELER/FINANSAL%20KIRALAMA%20S%C3%96ZLESMESINDEN%20DOGAN%20HAKLARIN%20KIRACI%20TARAFINDAN%20DEVRI%20SONUCU%20E LDE%20EDILEN%20KAZAN%C3%87.pdf> (Erişim 30.10. 2011)

<http://www.vergiportali.com/Content.aspx?Type=BulletinD&Id=859>
(Erişim30.10.2011)

http://kutuphane.ksu.edu.tr/e-tez/sbe/T00607/Halil_Ibrahim_Baskan_tez.pdf
(Erişim06.11.2011)

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=1.5.3226&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=> (Erişim 11.11.2011)

http://www.apakymm.com/soru_cevap.htm (erişim 24.11.2011)

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Yararli_Bilgiler/amortisman_oranlari2011.html (Erişim Tarihi 02.12.2011)